

**AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN 35 § 3 (b)
MADDESİNDE YER ALAN YENİ KABULEDİLEBİLİRLİK
ÖLÇÜTÜ: ‘ÖNEMLİ ZARAR’**

*The New Admissibility Criterion Stated in the Article 35 § 3 (b) of the
European Convention of Human Rights: ‘Significant Disadvantage’*

Serhat ALTINKÖK*

ÖZET

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin iş yükünün giderek artması karşısında Yüksek Sözleşmeci Taraflar tarafından iş yükünü azaltma amacıyla yeni bir kabuledilebilirlik kriteri uygulamaya konulmuştur. Yeni kriter Mahkemenin esastan incelenmeyi gerektiren davalara yoğunlaşabilmesine yardım edebilecek ek bir araç sağlamaktadır. Bir başka deyişle bu kriter Mahkemeye, ‘yargıçların önemsiz davalara bakmamaları ilkesi’ gereğince, ‘önemsiz’ gördüğü davaları reddetme imkanı vermektedir.

Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesi üç ayrı unsurdan oluşmaktadır. Birincisi, kabuledilebilirlik kriterinin kendisidir: Mahkeme, başvurusunun önemli bir zarara uğramadığı bir bireysel başvuruyu kabuledilemez bulabilir. Ardından iki koruyucu hüküm gelmektedir. İlk olarak, insan haklarına saygı ilkesinin başvurunun esastan incelenmesini gerektirmesi halinde Mahkeme bu başvuruyu kabuledilemez bulmayabilir. İkinci olarak, bir ulusal makam tarafından gereği gibi incelenmemiş bir olay, yeni kritere göre reddedilemez.

‘Önemli zarar’ terimi, Mahkemenin içtihatlarının tedricen gelişimi suretiyle yerleşen objektif kriterlerle yorumlanabilecek ve yorumlanması

* Anayasa Mahkemesi Raportörü (Hakim), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı doktora öğrencisi (serhataltinkok@gmail.com)

gereken bir terimdir. Bu terim Mahkemeye mevcut kabuledilebilirlik kriterlerinin sağladığı esnekliğe bir ölçüde ek esneklik sağlamaktadır. Yeni kriter, salt hukuki açıdan bir hakkın ihlali ne denli gerçek olursa olsun, uluslar arası bir Mahkeme tarafından incelenmeyi gerektirecek asgari bir ağırlık düzeyine ulaşmış olması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır.

Bu makalede yeni kriterin anlamının aydınlatılması ve Mahkemenin kriteri yorumlamada kullandığı yaklaşımının açıklığa kavuşturulması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Önemli zarar, insan haklarına saygı ilkesi, ulusal mahkemelerce davanın gereğince görülmesi, de minimis non curat praetor (*yargıç önemsiz konularla uğraşmaz*), asgari ağırlık eşiği, 14. Protokol

ABSTRACT

The new admissibility criterion was entered into force by the High Contracting Parties for the purpose in view of the ever-increasing caseload of the European Court of Human Rights. It provides the Court with an additional tool which should assist it in concentrating on cases which warrant an examination on the merits. In other words, it enables the Court to reject cases considered as ‘*unmeritorious*’ pursuant to ‘the principle whereby judges should not deal with such cases’.

Article 35 § 3 (b) of the Convention is composed of three distinct elements. Firstly, the admissibility criterion itself: the Court may declare inadmissible any individual application where the applicant has suffered no significant disadvantage. Next come two safeguard clauses. Firstly, the Court may not declare such an application inadmissible where respect for human rights requires an examination of the application on the merits. Secondly, no case may be rejected under this new criterion which has not been duly considered by a domestic authority.

‘*Significant disadvantage*’ is a term which is capable of, and requires, interpretation establishing objective criteria through the gradual development of the case-law of the Court. This term gives the Court some degree of flexibility, in addition to that already provided by the existing admissibility criteria. The new criterion hinges on the idea that a violation of a right,

however real from a purely legal point of view, should attain a minimum level of severity to warrant consideration by an international Court.

In this article we aimed at to clarify the meaning of the new criteria and to explain the interpretation approach of the new criteria of the Court.

Keywords: Significant disadvantage, the principle of respect for human rights, duly considered by a domestic tribunal, *de minimis non curat praetor* (*the praetor does not concern himself with trifles*), minimum level of severity, 14th Protocol

GİRİŞ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Mahkeme / AİHM) dünyada insan hak ve özgürlüklerinin korunması açısından en önemli uluslar arası sistemlerden biridir. Bununla beraber Mahkeme üye devletlerden yapılan başvuruların fazlalığı ve kişisel özgürlükleri genişletici insan hakları yorumunun bir neticesi olarak ağır bir iş yükü ile karşı karşıya kalmakta ve kendi başarısının kurbanı durumunda bulunmaktadır.¹

1950 yılında imzalanmasından bugüne kadar geçen süreçte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme / AİHS) hukuksal, yapısal ve coğrafi olmak üzere üç açıdan genişleme kaydetmiştir.² Yüksek Sözleşmeciler Taraflar (*high contracting parties*), Avrupa toplumunda ortaya çıkan sosyal, siyasal ve demografik gelişmelere cevap verebilme amacıyla Sözleşmede birçok defa değişikliğe gitmiş ve bu ihtiyaçlara cevap verebilmek amacıyla Sözleşmeye bazı eklemeler (*ek protokoller*³) yapmışlardır.

Sözleşmede öngörülen insan haklarının korunmasına dair kontrol sistemi, 1994 yılında hazırlanan ve 1998 yılında yürürlüğe giren 11 no.lu ek Protokol ile radikal bir değişikliğe uğramıştır. Özellikle 2000 yılından sonra

¹ Laurence R. Helfer. (2008). Redesigning the European Court of Human Rights: Embeddedness as a Deep Structural Principle of the European Human Rights Regime. *European Journal of International Law*, 19(1), s. 125.

² Helfer, s. 126; Elizabeth M. Evenson. (2001). Reforms Ahead: Enlargement of the Council of Europe and the Future of the Strasbourg System. *Human Rights Law Review*, 1(2), s. 219.

³ İmzalanan ek Protokollerin sayısı Ocak 2013 itibarıyla dört olup, 14. ek Protokol 10 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Konseyi'nin siyasi organları, hukuk uzmanları ve Mahkeme yargıçları, Mahkemenin yapısal olarak reforme edilmesi amacıyla bu konudaki çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır.⁴ 11 no.lu ek Protokolün hazırlanmasından on yıl sonra 2004 yılında 800 milyonu bulan bir nüfusu bünyesinde barındıran Avrupa Kıtası'nda, AİHM'in özellikle uzun dönemde etkinliğinin sağlanması ve insan haklarının etkili olarak korunmasına verilen önemin giderek artmasının bir sonucu olarak 14. Protokol hazırlanması gündeme gelmiştir.

Mahkemenin sahip olduğu olumlu itibar, Sözleşmede yer alan hak ve özgürlükleri geniş yorumlaması, bazı ülkelerde ulusal hukuk düzenlerine duyulan güvensizlik gibi unsurlar her yıl binlerce yeni başvuruyu Mahkemeye çekmektedir.⁵ Ortaya çıkan dava yoğunluğu, Mahkeme yargıçlarını ve yazı işlerini (*registrar*) altından kalkılamaz bir yükün altına sokmaktadır.⁶ Sözleşme sisteminde meydana gelen bu gelişmeler, tartışmaların AİHM'in kurumsal yapısında ne tür değişikliklerin olması gerektiği ve yargılama işlevini artan iş yükü karşısında varlığını nasıl devam ettireceği konularında odaklanması sonucunu ortaya çıkarmıştır.⁷

İş yükü sorunu, Mahkemenin esas fonksiyonunun ne olması gerektiği tartışması üzerinden değerlendirilmektedir. Bu konuda iki yaklaşım ön plana çıkmaktadır.⁸ Birinci yaklaşımın savunucularına göre Mahkemenin asıl yapması gereken bireysel başvuruları (*individual application*) inceleyip

⁴ Reform çalışmaları ile ilgili olarak özellikle bkz., Lucius Caflisch. (2006). The Reform of the European Court of Human Rights: Protocol No. 14 and Beyond. *Human Rights Law Review*, 6(2), s. 403-15; Steven Greer. (2006). *The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects*, UK: Cambridge University Press, *passim*.

⁵ Greer, s. 165; Christian Tomuschat. (2009). The European Court of Human Rights Overwhelmed by Applications: Problems and Possible Solutions. Rüdiger Wolfrum ve Ulrike Deutsch (Ed.). *The European Court of Human Rights Overwhelmed by Applications: Problems and Possible Solutions*. Germany: Max-Planck Institut, s. 12; Pieter Van Dijk, Godefridus J. H. Hoof ve A. W. Heringa (Ed.). (2006). *Theory and Practice of the European Convention of Human Rights* (4. bs.). UK: Intersentia, s. 124.

⁶ 30 Kasım 2012 itibarıyla Mahkeme önünde derdest dava sayısı 132.250'dir. http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/ED509815-5E4E-4EC5-8224-A92775B7FB72/0/CMS_30112012_EN.pdf; ayrıca bkz., Caflisch, s. 404.

⁷ Helfer, s. 127.

⁸ Bkz., Rudolf Bernhardt. (2009). Discussion Following the Presentation by Rudolf Bernhardt. Rüdiger Wolfrum ve Ulrike Deutsch (Ed.). *The European Court of Human Rights Overwhelmed by Applications: Problems and Possible Solutions*, International Workshop of 17-18 December 2007. Heidelberg: Springer, s. 46.

mağdur sıfatını taşıyan bireylere etkili bir giderim (*effective remedy*) sağlamaktır.⁹ Bu bakımdan AİHM'in, herhangi bir kimse tarafından önüne getirilen bir başvuruya, başvuru eğer mağdur durumdaysa mutlaka bakması gerekmektedir.

'*Bireyselci yaklaşım*' olarak nitelendirilebilecek bu yaklaşımın temelinde, İkinci Dünya Savaşı ardından Avrupa düzeyinde yaşanan insan hakkı ihlallerinin etkili bir koruma mekanizmasıyla denetlenmesi düşüncesi yatmaktadır. İnsan haklarının etkili bir şekilde korunması, Mahkemenin kuruluşundaki esas unsur olup bireysel başvuru mekanizması insan haklarının korunması bakımından en etkili korumayı sağlamaktadır. Bu açıdan da Mahkeme öncelikli olarak, kamu otoritesi tarafından hakları ihlal edilen bireylerin Mahkemeye başvurarak ihlal iddialarını ileri sürdükleri bireysel başvurulara odaklanmalıdır.¹⁰

Diğer yaklaşımın savunucuları ise Mahkemenin insan hakları hukuku bakımından esaslı, yeni ve karmaşık davalara yoğunlaşması gerektiğini savunmaktadırlar. '*Anayasal / yapısal adalet yaklaşımı*' (*constitutional justice approach*) olarak adlandırılan bu bakış açısında, kamusal anlamda genellik arz eden konuların incelenmesi gerektiği ileri sürülmektedir.¹¹ Mahkemenin genel nitelikte ve nispeten karmaşık davalara yoğunlaşması, taraf devletler bakımından çok ciddi insan hakkı ihlallerinin önlenmesi açısından önem arz etmektedir.¹²

Bu bakış açısını savunanlar, ciddi usul incelemelerine tabi tutulduktan sonra sadece önemli olarak değerlendirilen başvuruların Mahkeme tarafından incelenmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Ayrıca Mahkemenin bu tür başvurulara odaklanmasının, ulusal düzeyde genellik gösteren sistemik sorunların giderilmesine de katkı sağlayacağı ifade edilmektedir.

⁹ Marie B. Dembour. (2002). 'Finishing Off' Cases: The Radical Solution to the Problem of the Expanding ECtHR Caseload. *European Human Rights Law Review*, 5, s. 621.

¹⁰ Paul Lemmens ve Wouter Vandenhoele. (2005). *Protocol No. 14 and the Reform of the European Court of Human Rights*. UK: Intersentia, s. 70.

¹¹ Ed Bates. (2010). *The Evolution of the European Convention on Human Rights from its Inception to the Creation of a Permanent Court of Human Rights*. UK: Oxford University Press, s. 498; Lemmens ve Vandenhoele, s. 73.

¹² Committee of Ministers, *Report of the Evaluation Group to the Committee of Ministers on the European Court of Human Rights*, EG Court(2001)1, Concil of Europe, 27 September 2001, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=226195&Lang=fr> (Erişim: 18.01.2012). Ayrıca bu konuda değerlendirmeler için bkz, Helfer, s. 127-28.

İnsan haklarının korunmasında ‘*bireyselci*’ ve ‘*yapısalcı*’ olarak adlandırabileceğimiz bu iki yaklaşım karşısında, Mahkemenin asıl işlevinin ne olması gerektiğine ilişkin tartışmalar devam ede gelmektedir. Bu iki işlevin de Mahkemenin koruma mekanizması ve yeniden yapılandırılması konusunda ileri sürdüğü yaklaşımların meşru temellere dayandığı kuşkusuzdur. Asıl sorun bu iki işlev arasında dengenin nasıl sağlanacağına ilişkindir.

Bu denge ile ilgili olarak *Mamatkulov* davasında Mahkeme, bireysel başvurunun Sözleşme sisteminin etkinliğinin temel garantisi olduğunu vurgulamıştır.¹³ Ancak bireysel başvuru şeklinde Mahkemenin önünde görülen davaların etkilerinin bireysel olmakla beraber genel nitelik taşıdığı da unutulmamalıdır. Mahkemeye bireysel başvuruda bulunan kişi lehine / aleyhine verilen ihlal / kabuledilemezlik kararı verilmesinin başvuru bakımından kişisel bir etkisi (*subejtief etki*) bulunmakla birlikte, kararlarda ortaya konan kriterlerin ulusal düzeyde de birtakım etkiler (*objektif etki*) oluşturduğu göz ardı edilmemelidir.¹⁴

14. Protokol ile Mahkemenin insan haklarının korunmasındaki rolü bakımından, anayasal / yapısal adalet yaklaşımına paralel bazı düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Protokolle bireysel başvuru mekanizmasının objektif etkisinin ön plana çıkarılması amacıyla Sözleşmede öngörülen insan haklarının korunması sistemine getirilen yeniliklerden biri de, Mahkemeye yapılacak bireysel başvurularda başvuru önemli bir zarara uğramış (*significant disadvantage*¹⁵) olma koşulunun bir kabuledilebilirlik ölçütü olarak aranacak olmasıdır. Sözleşmenin, 14. Protokolün 12. maddesi ile değiştirilen 35 § 3 (b) maddesine göre, çalışmanın ileriki bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecek olan iki durum hariç, başvuru önemli bir zarar görmediği durumda başvuru

¹³ *Mamatkulov and Askarov v. Turkey*, nos. 46827/99 and 46951/99, 4 February 2005, § 100-1.

¹⁴ Bireysel başvurunun subjektif ve objektif etkileri hakkında *bkz.*, Ece Göztepe. (1998). Anayasa Şikâyeti. Ankara: AÜHF Yay. [no: 530], s. 17-20.

¹⁵ Sözleşme metni esas olarak İngilizce ve Fransızca olarak hazırlanmıştır. Sözleşmeye eklenen 35 § 3 (b) maddesinde yer alan ‘*significant disadvantage*’ ibaresi Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin resmi internet sayfalarında yer alan Türkçe çevirilerde ‘*önemli zarar*’ olarak tercüme edilmektedir. Bu bakımdan yazıda ‘*önemli zarar*’ teriminin kullanılması tercih edilmiştir. *Bkz.*, [http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/ Convention_TUR.pdf](http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/Convention_TUR.pdf).

kabuledilemez bulunacaktır.¹⁶

Bu yazıda 14. Protokolün öngördüğü değişiklikler içerisinde en önemlilerinden biri olan ‘*başvurucunun önemli bir zarar görmüş olması*’ kriterinin Sözleşmeyi yorumlama tekeli elinde bulunduran AİHM’in ortaya koyduğu içtihatlar çerçevesinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Ancak değişikliğin içeriğine geçmeden önce Sözleşmede değişiklik yapılmasını gerektiren olgular ve süreçler üzerinde kısaca durulması gerekmektedir.

I. Sözleşme İle Öngörülen Koruma Mekanizmasında Ortaya Çıkan Reform İhtiyacı

Başlangıçta devletlerin seçimine bırakılan koruma mekanizmasına bireysel başvuru hakkı ve Mahkemenin yargı yetkisi 1998 yılında yürürlüğe giren 11. ek Protokol ile zorunlu hale getirilmiştir. 11. ek Protokol ile Sözleşmenin koruma mekanizması önemli şekilde değişikliğe uğramıştır. Yarı-zamanlı (*part-time*) çalışan iki organ (*Komisyon ve Mahkeme*) yerine, tam zamanlı (*full-time*) çalışan tek bir Mahkeme kurulmuş ve bu Mahkemeye bireysel başvuru ve Mahkemenin yargı yetkisi Sözleşmeye taraf tüm devletler açısından zorunlu hale getirilmiştir. Böylece tüm taraf devletlerde yaşayan bireyler, Sözleşme ve ek Protokollerde korunan haklarından herhangi birinin ihlal edildiği iddiasıyla Mahkemeye başvurma hakkına kavuşmuşlardır.¹⁷

Bu gelişme AİHM’e yapılan başvuru sayısında önemli bir artışa neden olmuştur. Mahkemeye bireysel başvuruların kabul edilmeye başladığı yıl olan 1989’da 23 olan Sözleşmeye taraf devlet sayısının 2013 yılı itibariyle 47’ye ulaşmasıyla birlikte Sözleşmenin korumasından yararlanan ve Mahkemeye başvuru hakkı bulunan bireylerin Sözleşme ile ilgili taleplerine

¹⁶ Sözleşmenin 35 § 3 fıkrası şu şekildedir: “3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruları kabul edilemez bulur: ... b) Başvurucunun önemli bir zarar görmemiş olması; meğerki Sözleşme ve Protokolleri ile güvence altına alınan insan haklarına saygı ilkesi başvurunun esastan incelenmesini gerektirsin. Ancak ulusal bir mahkeme tarafından gereği gibi incelenmemiş hiçbir dava bu gerekçe ile reddedilemez.”, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/Convention_TUR.pdf (Erişim: 01.01.2013).

¹⁷ Council of Europe, *Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Amending the Control System of the Convention*, Explanatory Report CETS no. 194 [bundan sonra *Explanatory Report* olarak adlandırılacaktır], Council of Europe, 2009, § 3-5.

Mahkemenin cevap verebilmesi oldukça zorlaşmıştır.¹⁸

30 Kasım 2012 tarihi itibarıyla Mahkemenin önünde derdest dava sayısı 132.250'dir. Bu davalardan 17.500'ü (%13,2) Türkiye aleyhine yapılan başvurulardan kaynaklanmaktadır.¹⁹

Mahkemenin iş yükündeki artış, sadece yeni devletlerin Sözleşmeye katılmalarından kaynaklanmamaktadır. Mevcut taraf devletlerin yeni hakları düzenleyen Protokollere taraf olmaları ve ülke kamuoylarının Sözleşmede düzenlenen haklar ve başvuru olanakları konusunda giderek daha fazla bilgi sahibi olmalarının da iş yükünün artışında etkili olduğu görülmektedir.²⁰

Bu manzara mevcut durumun sürdürülemez olduğunu ortaya koymaktadır. Mahkemenin insan haklarının korunmasındaki etkinliğini ve saygınlığını sürdürebilmesi, sistemin bu iş yükünü kaldıracak şekilde yeniden yapılandırılmasına bağlıdır. 14. Protokolün amacı bu soruna bir çözüm bulmaktır.²¹

Bununla beraber başvurulardaki artma eğiliminin 14. Protokolün yürürlüğe girmesinin ardından yavaşlamaya başladığı görülmektedir. Ancak bu gerilemenin ana nedeni Protokolle öngörülen yeni kabuledilebilirlik kriterinin Mahkeme tarafından uygulanması değildir. Esas neden Protokolle Mahkemenin yapısında öngörülen başvuruların ilk incelemesini yapan filtreleme bölümünün (*filtering section*) işlemeye başlaması ve tek hâkim formasyonunun (*single judge formation*) iyi işleyişidir.²² Nitekim yargısal karar birimleri²³ önünde bulunan dava sayısı 01 Ocak 2012 tarihinde

¹⁸ Ali Rıza Çoban. (2005). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Koruma Mekanizmasında Reform: 14. Protokol Mahkemenin İş Yükü Derdine Deva Olur Mu?. *AÜHFD*, 54(2), s. 320.

¹⁹ Pending Applications Allocated to a Judicial Formation, 30/11/2012, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/4E2DC596-E3B6-4057-AD19-657EB874F7AA/0/C_HART_30112012.pdf (Erişim: 08.01.2013).

²⁰ Mehmet Emin Çağırın. (2007). 14 no.lu Protokol Çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Denetim Sisteminde İyileştirme Çalışmaları. *SÜİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(5), s. 4.

²¹ Çoban, s. 320.

²² Bu iki ana neden dışında 14. Protokolle Mahkemenin organizasyonunda öngörülen diğer yenilikler ve etkinliği artırmaya yönelik tedbirler de iş yükünün azalmasında etkili olmuştur.

²³ Mahkemenin yargısal karar vermeye yetkili karar birimleri; Genel Kurul (*Plenary Court*), Büyük Daire (*Grand Chamber*), Komiteler (*committee*) ve tek hâkimlerdir (*single judges*).

151.600 iken 30 Kasım 2012 tarihinde 132.250'ye gerileyerek % 13'lük bir azalma göstermiştir.²⁴

14. Protokolün getirdiği yeniliklerden biri olan Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesindeki değişikliğe değinmeden önce Protokolün hazırlık aşamasına kısaca değinmek 14. Protokolün öngördüğü yeni kabuledilebilirlik kriterinin arka planının anlaşılması adına yerinde olacaktır.

II. 14. Protokolün Hazırlık Aşaması

Protokolün hazırlık serüveninin başlangıcı 4 Kasım 2000 tarihinde Sözleşmenin imzaya açılışının 50. yılı nedeniyle Roma'da yapılan İnsan Hakları Avrupa Bakanlar Konferansına dayanmaktadır. Bu Konferansta ele alınan gündemlerden birisi de 'İnsan Haklarının Ulusal ve Avrupa Düzeyinde Korunmasına Yönelik Kurumsal ve İşlevsel Düzenlemeler' başlığını taşımaktaydı. Bu başlık altında ele alınan konulardan birisi de 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Etkinliğinin Sağlanması' olarak belirlenmişti. Böylece Mahkemenin karşılaştığı problemler bakanlar düzeyinde tartışılma imkânı bulmuş ve konferans sonuç bildirgesinde Mahkemenin hızla artan iş yüküne dikkat çekilerek işlevlerini yerine getirebilmesi için alınması gereken acil önlemlerin bir an önce tespit edilmesi amacıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine bir çağrı yapılmıştır.²⁵

Bu çağrıyı dikkate alan Bakanlar Komitesi, bir yandan daha önce kurulmuş olan İrtibat Komitesi (*Liaison Committee*) ile çalışmalara hız verirken diğer taraftan Mahkemenin 2001 yılı ek bütçe taleplerini incelemek üzere özel amaçlı (*ad hoc*) bir Çalışma Grubu (*Working Party*) oluşturmuştur. Çalışma grubu raporu Mahkemenin orta dönem ihtiyaçları ve yapılması gerekenler hakkında geniş kapsamlı bir çalışma yapılması gereğine dikkat çekerek bir Değerlendirme Grubu (*Evaluation Group*) oluşturulmasını önermiştir. Şubat 2001'de Bakanlar Komitesi yardımcılar tarafından oluşturulan Değerlendirme Grubu raporunu 27 Eylül 2001 tarihinde Bakanlar Komitesine sunmuştur.²⁶

²⁴ European Court of Human Rights, *Compared Statics: 1/1-30/11/2012*, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/ED509815-5E4E-4EC5-8224-A92775B7FB72/0/MS_30112012_EN.pdf (Erişim: 08.01.2013).

²⁵ *Bkz., Explanatory Report.*

²⁶ *Ibid.*

Aynı dönemde İnsan Hakları Yönlendirme Komitesi (*Steering Committee for Human Rights [CDDH]*) de kendi içinde bir İnsan Hakları Koruma Mekanizmasını Güçlendirme İzleme Grubu (*Reflection Group*) oluşturarak çalışma başlatmış ve grup tarafından hazırlanan faaliyet raporu²⁷ değerlendirilmek üzere Haziran 2001 tarihinde Değerlendirme Grubuna sunulmuştur. Bu raporlarda yer alan öneriler hem Bakanlar Komitesi hem de Mahkeme tarafından ciddiyle değerlendirilmiş, Bakanlar Komitesi tarafından Mahkemenin bütçesi önemli ölçüde artırılarak yeni hukukçu ve personel istihdamına olanak tanınmıştır. Mahkeme de tüm yukarıda bahsedilen çalışmaları dikkate alarak kendi çalışma yönteminde önemli değişikliklere gitmiş, Mahkeme İçtüzüğünde 2002 ve 2003'te iki kez esaslı değişiklik yapmıştır.²⁸

Bu raporlarda yer alan önerilerden bir kısmı sadece Mahkemenin ve yazı işlerinin çalışma yöntemlerinde değişiklik yapılmasını içeren dolayısıyla uygulanması için Sözleşmede değişiklik yapılmasına gerek olmayan tedbirleri içermekteydi. Bir kısmı ise taraf devletler tarafından uygulanması gereken tedbirlerdir. Bunun yanında bazıları da Sözleşmede değişiklik yapılmasını gerektiriyordu. Rapordaki görüşleri incelenmeye değer bulan Bakanlar Komitesi 8 Kasım 2001 tarihindeki 109'uncu toplantısında 'Avrupada İnsan Haklarının Korunması-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Uzun Dönemde Etkinliğini Garanti Altına Almak' başlıklı bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri de İnsan Hakları Yönlendirme Komitesi, Değerlendirme Grubu Raporunda yer alan önerileri hayata geçirmek için fizibilite çalışmaları yapmakla görevlendirilmiştir. Bildiri de özellikle belirtilen hususlardan bir tanesi Mahkemeye yapılan başvuruların en uygun incelenme yönteminin ne olması ve başvuruların nasıl elenmesi gerektiğinin tespitidir.²⁹

Sözleşmede yapılması planlanan en önemli değişikliklerden birisi de Mahkemenin, başvuruçunun önemli bir zarara uğramadığı kanaatine vardığı takdirde, Sözleşme ve ek Protokollerde tanımlanan insan haklarına saygı ilkesi başvurunun esastan incelenmesini gerektirmedikçe, kabul edilemez

²⁷ Steering Committee for human Rights (CDDH), *Interim Report of the CDDH to the Committee of Ministers "Guaranteeing the Long-Term Effectiveness of the European Court of Human Rights"*, CM(2002)146, 18 October 2002.

²⁸ Çoban, s. 322.

²⁹ Ibid, s. 323.

ilan edebileceği ancak, yerel bir ulusal mahkemelerce gereğince incelenmemiş hiçbir başvuru bu gerekçe ile reddedemeyeceğine dair düzenlemedir. Bu hükümlerle önemsiz başvuruları reddetme imkânı verilerek Mahkemenin önemsiz başvuruları eleme kapasitesi önemli ölçüde artırılacaktır. Bu yetki Mahkemeye, iş yükünde artma eğiliminin süreceği öngörüsünden hareketle 14. Protokolle uygulamaya konan diğer tedbirlerin yeterli olmayabileceği ihtimaline karşı tanınmıştır.

Mahkemeye başvuru açısından, önemli bir zararın söz konusu olmadığı durumlar hakkında kabuledilemezlik kararı verebilme yetkisi tanınmakla birlikte maddede başvuru açısından iki önemli garanti de öngörülmüştür. Birinci garanti başvuru açısından uğradığı zarar ne kadar önemsiz olursa olsun, eğer insan haklarına saygı ilkesi başvurunun esastan incelenmesini gerektiriyorsa ve/veya başvuru konusu olay ulusal mahkemeler tarafından etraflı bir şekilde incelenmemişse Mahkeme tarafından kabuledilemezlik kararı verilemeyeceği şeklindedir. İkinci garanti Sözleşmenin öngördüğü koruma mekanizmasının ikincil (*subsidiary*) niteliğine de vurgu yapmaktadır. Buna göre Sözleşmenin uygulanmasından birincil derecede sorumlu olan taraf devletler ve yerel mahkemelerdir. Ancak bir olay ulusal mahkemeler tarafından gereğince incelenmemişse, Avrupa düzeyinde AİHM tarafından incelenmelidir. Böylece hiç kimse şikâyetini inceleyebileceği bir makamdan yoksun kalmamış olacaktır.

Hazırlık çalışmaları sırasında Mahkemenin başvuruda ileri sürülen maddi olgulara ilişkin inceleme yapmaması, sadece hukukilik incelemesi yapması önerilmiştir. Fakat böyle bir değişikliğin en ağır insan hakları ihlallerini Mahkemenin denetimi dışında bırakabileceği düşünülerek şiddetli bir şekilde eleştirilmiş ve bu değişiklik önerisi kabul görmemiştir.³⁰ Böylece çoğunlukla ulusal mahkemeler tarafından detaylı inceleme yapılmamış olan yargısız infaz, gözaltında kaybolma gibi ağır insan hakkı ihlallerine neden olan olayların AİHM'in denetimi dışında kalması engellenmiştir.

Protokolün hazırlık çalışmaları sırasında öne sürülen yaklaşımlar, uygulamaya geçmesi planlanan yeni kriterin bireylerin Mahkemeye başvuru hakkını kısıtlar nitelikte olduğuna dair algıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni kabuledilebilirlik kriterinin bireysel başvuru hakkını kısmen

³⁰ Dembour, s. 610.

de olsa daralttığı bir gerçektir. Ne var ki madde metni bu daralmayı asgariye indirecek şekilde formüle edilmeye çalışılmıştır. Hükümün formüle edilmesinde iki eğilimin etkisi gözlemlenmektedir. Bir yandan Mahkemenin önemsiz başvurularla zaman kaybetmemesi ve zamanını insan hakları alanındaki önemli ilkesel kararların alınmasına yoğunlaştırması sağlanmaya çalışılmış, diğer yandan da Avrupa Konseyine üye ülkelerde yaşayan her bireyin Sözleşmede düzenlenen haklarının ihlal edildiğine ilişkin her türlü şikâyetlerini Mahkeme önüne getirme olanağının olumsuz etkilenmemesine özen gösterilmiştir. Bu iki farklı yaklaşım tüm hazırlık çalışmaları boyunca yoğun şekilde tartışılmış ve sonuçta uzlaşmacı bir metin ortaya çıkmıştır.

Yeni kabuledilemezlik şartının muhtemel etkilerine ilişkin olarak yapılan öngörü çalışmasında 2003 yılı Şubat ayında kabul edilebilirlik kararı verilerek Daireye gönderilmiş toplam 406 başvurudan ancak 19 tanesinin (% 5) bu hükümden etkileneceği tespit edilmiştir.³¹ Bu şart özellikle başvurucunun önemli bir kayba uğramadığı benzer nitelikteki kopya başvurularda (*clone application*) Mahkemeye geniş bir eleme yetkisi vermektedir. 14. Protokolle Mahkeme kararlarının taraf devletlerce uygulanmasını zorlayıcı tedbirlerin de getirildiği dikkate alınır, yeni kabul edilemezlik şartının başvurucular için olumsuz etkisinin oldukça azaldığı görülecektir.

III. 14. Protokol İle Öngörülen Kontrol Sisteminin Genel Değerlendirmesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 12–13 Mayıs 2004 tarihinde yapılan 114. Bakanlar toplantısında ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ulusal ve Avrupa Düzeyinde Uygulanmasını ve Etkinliğini Sağlama Bildirgesi’ kabul edilmiştir. Yüksek Sözleşmeciler Tarafından acil reform ihtiyacını konusunda görüş birliğine varmış ve iki yıl içinde 14. Protokolün onanmasını taahhüt etmişlerdir.³² Hazırlanan Protokol metni 13 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Konseyi üye devletlerin imzasına açılmıştır.³³

14. Protokol, 11. Protokolden farklı olarak Sözleşmede öngörülen

³¹ Steering Committee for Human Rights (CDDH), *Final Report Containing Proposals of The CDDH “Guaranteeing The Long-Term Effectiveness Of The European Court Of Human Rights”*, CM(2003)55, 8 April 2003, s. 10.

³² *Explanatory Report*, § 32.

³³ *Ibid*, § 33.

kontrol sistemiyle ilgili radikal değişiklikler içermemektedir.³⁴ 14. Protokolle öngörülen değişiklikler yapısal nitelikte olmayıp genel itibariyle işlevsel niteliktedir. İşlevsel nitelikteki bu değişikliklerin esas amacı Mahkemeye yargılama prosedürüne ilişkin araçlar ve tüm başvuruları zamanında değerlendirecek esnekliği sağlayarak, Mahkemenin derinlemesine inceleme gerektiren çok önemli davalara yoğunlaşmasının temin edilmesidir.³⁵

Mahkemenin önemli davalara yoğunlaşmasının temini için 14. Protokol ile üç temel alanda değişikliğe gidilmiştir. İlk olarak Mahkemenin filtreleme kapasitesinin esaslı olmayan çok sayıda başvurunun elenmesini olanaklı kılacak şekilde yeniden yapılandırılması temin edilmiştir. Ardından önemli bir zararın var olmadığı başvurularla ilgili olarak yeni kabuledilebilirlik kriteri uygulamaya konulmuş ve son olarak kopya davalarla (*clone case*) ilgili tedbirlerin alınması öngörülmüştür.³⁶

14. Protokolle gerçekleştirilen bu düzenleme ile açıkça dayanaktan yoksun başvurular (*manifestly ill-founded*) için Mahkemenin harcadığı zamanın azaltılması ve tekrarlanan başvuruların (*repetitive application*) sayısının azaltılması hedeflenmiştir. Bu yolla Mahkemenin önemli insan hakları meselelerine yoğunlaşması amaçlanmıştır.³⁷

Yeni kabuledilebilirlik kriteri başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvuruları kabuledilemez bulma olanağı vermekte ve Mahkemenin esasına girilerek incelenmesi gereken önemli davalara odaklanmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu yeni kriter ulusal mahkemeler önünde gerektiği gibi değerlendirmesi yapılmayan davaların reddedilmesinin önüne geçmektedir.³⁸ Bununla beraber şunu da vurgulamak gerekir ki, yeni kabuledilebilirlik kriteri başvurucunun Mahkemeye başvurma hakkını tümüyle kısıtlamamaktadır.

³⁴ Ibid, § 35.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid, § 36.

³⁷ Ibid, § 37.

³⁸ Ibid, § 39; Coincil of Europe, “High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights”, *Presented at the Organised Within The Framework of the Turkish Chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe* [bundan sonra *Izmir Declaration* olarak adlandırılacaktır], İzmir, 2011, s. 2, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1781937> (Erişim: 10.12.2012).

IV. Yeni Kabul Edilebilirlik Kriterinin Amacı

14. Protokolün 35 § 3 (b) maddesine eklenen yeni kabul edilebilirlik kriterinin amacı, esastan yoksun olan başvuruların (*unmeritorious cases*) hızlı bir şekilde eritilmesi ve böylece Mahkemenin asıl görevi olan Avrupa çapında insan haklarının korunmasına yoğunlaşmasının sağlanmasıdır.³⁹ Yüksek Sözleşmeciler Tarafından açık bir şekilde esas üzerinde değerlendirme yapmayı gerektiren davalara Mahkemenin daha çok zaman ayırmasını istemektedirler.⁴⁰

Yeni kabul edilebilirlik kriterinde ana unsuru başvuru sahibinin önemli bir zarara uğrayıp uğramadığı sorusuna verilen cevap oluşturmaktadır. Önemli zarar kriteri, Mahkemenin hareket alanını genişleten ve içtihadına esneklik sağlayan bir yapıda bulunmakla beraber, Sözleşmede yer alan birçok kabul edilebilirlik kriteri gibi yoruma açık bir özelliğe sahiptir. Sözleşmede yer alan diğer birçok terim gibi önemli zarar kriteri de ancak Mahkeme içtihadındaki aşamalı değişim vasıtasıyla ortaya konan objektif kriterler çerçevesinde yorumlanabilir.⁴¹ Ayrıca Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesine göre başvuru önemli bir zarara uğramamış olsa dahi Sözleşme ve eki Protokollerde yer alan insan haklarına saygı ilkesi gereği (*respect for human rights*) kabul edilemez bulunmayabilecektir.⁴² Bu husus Sözleşmenin 37. maddesinin birinci fıkrasında da benzer bir biçimde dile getirilmiştir.⁴³

Yeni kabul edilebilirlik kriteri ile ilgili içtihatların Büyük Daire ya da Daireler tarafından somut olarak ortaya konması zaman almaktadır. Bu bakımdan 14. Protokolün 20. maddesinin ikinci paragrafına göre, tek hâkim formasyonu ve komitelerin Protokolün yürürlük tarihinden itibaren iki yıllık süreyle (1 Haziran 2010 – 31 Mayıs 2012) yeni kabul edilebilirlik kriterini uygulamayacakları kararlaştırılmıştır.⁴⁴ Sözleşmenin 27 ve 28.

³⁹ European Court of Human Rights, *The New Admissibility Criterion Under Article 35 § 3 (b) of the Convention: Case-Law Principles Two Years On* [bundan sonra *Research Report* olarak adlandırılacaktır], *Research Report*, Council of Europe / European Court of Human Rights, June 2012, § 4; *Explanatory Report*, § 77-79.

⁴⁰ *Explanatory Report*, § 77.

⁴¹ *Ibid*, § 80.

⁴² *Ibid*, § 82.

⁴³ Sözleşmenin 37. maddesinde yer alan hüküm şu şekildedir: "...Ancak, bu Sözleşme ve protokolleri ile güvence altına alınan insan haklarına saygının gerekli kıldığı hallerde, Mahkeme başvuruyu incelemeye devam eder..."

⁴⁴ *Explanatory Report*, § 84.

maddelerinde düzenlenen tek hâkim formasyonu (*single judge formation*) ve komitelerin (*committee*) yeni kabuledilebilirlik kriterini bir rehber hazırlanmadığı takdirde uygulamaları mümkün görünmemektedir.

Buna ek olarak Yüksek Sözleşmeci Taraflar, Brighton Deklarasyonunun 15. maddesine göre, 2013 yılsonuna kadar Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesinde yer alan,

“...Ancak ulusal bir mahkeme tarafından gereği gibi incelenmemiş hiçbir dava bu gerekçe ile reddedilemez...”

cümlesinin Sözleşme metninden çıkarılmasını kararlaştırmış ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine bu konuda gerekli düzenlemeleri yapması konusunda davette bulunmuşlardır.⁴⁵

2010 yılında Yüksek Sözleşmeci Taraflar yeni kabuledilebilirlik kriterinin etkilerini ortaya koymaya ve ‘*de minimis non curat praetor*’ (*yargıç önemsiz konularla uğraşmaz*) prensibinin uygulanmasının olası etkilerini değerlendirmeye davet edilmiştir.⁴⁶ Mahkeme de aynı şekilde 2011 yılında yeni kabuledilebilirlik kriterinin ‘*de minimis*’ ilkesine uyumu ile birlikte etkileri üzerinde değerlendirme yapmaya çağırılmıştır.⁴⁷

V. Önemli Zarara Uğramış Olma Kriteri

Mahkemeye yapılan başvurular öncelikle Sözleşmenin 35. maddesinde yer alan kabuledilebilirlik kriterleri açısından değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Sözleşmenin 35. maddesinde birçok kabuledilebilirlik kriteri yer almakta ve bu kriterler arasında kabuledilebilirlik incelemesi bakımından bir hiyerarşi bulunmaktadır. Bununla birlikte Mahkeme bazı durumlarda başvuruyu diğer kabuledilebilirlik kriterlerinden önce 35 § 3 (b)’de yer alan yeni kriter bakımından incelemektedir.⁴⁸

Madde metninde ve açıklayıcı raporda, yeni kriterinin Mahkeme

⁴⁵ Council of Europe, “High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights Brighton Declaration”, *Council of Europe*, 2012, § 15, <http://hub.coe.int/20120419-brighton-declaration>.

⁴⁶ *Izmir Declaration*, s. 5.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010, § 35.

tarafından kendiliğinden mi yoksa davalı Devletin⁴⁹ (*veya hükümet*) itirazı üzerine mi inceleneceğine dair bir açıklık bulunmamaktadır. Bu açıdan Mahkeme, 14. Protokolün yürürlüğe girmesinin ardından önüne gelen başvurularda, Protokolle öngörülen yeni kabuledilebilirlik kriterini, davanın koşullarına göre yaptığı değerlendirme neticesinde bazı durumlarda kendiliğinden (*ipso facto*)⁵⁰, bazı durumlarda da Hükümetin ilk itirazı üzerine⁵¹ uygulamıştır.

Mahkeme, 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe girmesinden bu güne 51 başvuruda başvurusunun önemli bir zarara uğramadığı şeklinde karar vermiştir.⁵² 14. Protokolle öngörülen yeni kabuledilebilirlik kriterine ilişkin Mahkeme tarafından yapılan değerlendirme sonucunda verilen kabuledilebilirliğe veya redde ilişkin kararlar ve başvuru konuları makalenin eki tablolarda detaylı olarak görülebilir (*bkz*, Tablo-1, Tablo-2).⁵³

Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesi incelendiğinde maddenin üç bileşenden oluştuğu görülmektedir. Bunlar: (1) Başvurucunun önemli bir zarar görüp görmediği; (2) Başvurucunun iddialarının Sözleşme ve ek Protokoller ile güvence altına alınan insan haklarına saygı (*respect for human rights*) ilkesi gereği esastan incelenmesini gerektiren bir durumun olup olmadığı ve (3) Ulusal bir mahkeme tarafından gereği gibi incelenme yapıp yapılmadığı (*duly considered*) hususlarıdır. İki ve üçüncü kriterler 14. Protokolün açıklayıcı raporunda koruma unsurları (*safeguard elements*) olarak nitelendirilmektedirler.

14. Protokollün yürürlüğe girmesiyle birlikte uygulanmaya başlanan yeni kriterin yorumlanması ve uygulanması sadece Mahkemenin yetkisi

⁴⁹ Mahkeme kararları ve Avrupa konseyi metinleri incelendiğinde Devlet (*state*) ve Hükümet (*government*) kavramlarının arasında ciddi bir ayrım gözetilmeksizin benzer manayı ifade eder tarzda kullanıldıkları görülmektedir. Bu açıdan yazıda, Devlet ve Hükümet kavramları aralarındaki nüans ihmal edilerek AİHM içtihatlarındakine paralel biçimde eş anlamlı ifadeler olarak kullanılmıştır.

⁵⁰ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010, § 35.

⁵¹ *Gaglione and Others v. Italy*, nos. 45867/07 and others, 21 December 2010.

⁵² Yazının son şeklinin verildiği Ocak 2013'e kadar geçen sürede verilen karar sayısıdır.

⁵³ AİHM tarafından verilen '*karar*' kavramının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. AİHM'in kabuledilebilirlik incelemesi neticesinde verdiği kararlar '*decision*' ifadesi ile karşılanmaktadır. Bununla beraber başvurunun esasına geçerek verdiği kararlar ise '*judgement*' olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan kabuledilebilirlik kararları ile esasa girilerek verilen kararlar arasında bir ayrım söz konusu olmaktadır.

kapsamında bulunmaktadır. Bu bakımdan Mahkemenin bu konudaki içtihadının yakından takip edilmesi ve bu içtihatların analizi ‘önemli zarar’ kriterinin anlam ve kapsamındaki değişim ve gelişimin tespiti bakımından önem arz etmektedir.

Mahkeme bünyesinde Genel Kurul (*Plenary Court*), Büyük Daire (*Grand Chamber*), Daireler (*Chamber*), komiteler (*committee*) ve tek hâkim (*single judge*) şeklinde yapılandırılmış yargısal yetkileri bulunan birimler bulunmaktadır. Ancak Yüksel Sözleşmeciler Tarafınca tek hâkim ve komitelerin yeni kabuledilebilirlik kriterini Protokolün yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıllık bir geçiş süresince uygulayamayacağı kararlaştırılmıştır. Bu açıdan yeni kriterin yürürlüğe girmesinden itibaren geçen ilk iki yıllık süre boyunca kriterin uygulanması ve somut olarak işleyişe ilişkin içtihadî ilkeler oluşturma yetkisi Büyük Daire ve Dairelere ve bırakılmıştır.⁵⁴

‘Önemli zarar’ terimi, Mahkemenin içtihatlarındaki tedrici gelişimine paralel olarak, süreç içinde yerleşen ve istikrar kazanan objektif kriterler çerçevesinde yorumlanabilecek ve yorumlanması gereken bir kavramdır. Bu kavram Mahkemeye mevcut kabuledilebilirlik kriterlerinin sağladığı esnekliğe ek bir hareket imkânı vermektedir.⁵⁵ Yeni kriter, salt hukukî açıdan bir hakkın ihlali ne denli gerçek olursa olsun, başvurudaki ihlal iddiasının uluslar arası bir Mahkeme tarafından incelenmeyi gerektirecek asgari bir ağırlık düzeyine ulaşmış olması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır.⁵⁶

Yeni kriterin uygulamasında dikkate alınacak faktörlerden ilki, münhasıran olmasa bile, uğrandığı iddia edilen zararın başvurucu üzerindeki ekonomik etkisidir.⁵⁷ Mahkeme *Ionescu* davasında, başvurucunun 90 Euro olan mali zararının büyük olmadığını ve bu miktarı kaybetmesinin

⁵⁴ Council of Europe, *Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Amending the Control System of the Convention*, Council of Europe Treaty Series (CETS) No. 194, 13 May 2004, § 20 (2).

⁵⁵ *Explanatory Report*, § 78 ve 80.

⁵⁶ Council Europe / European Court of Human Rights, *Practical Guide on Admissibility Criteria* [bundan sonra *Practical Guide on Admissibility Criteria* olarak adlandırılacaktır], March 2011, § 382, http://www.echr.coe.int/NR/rdon lyres/B53_58231-79EF-4767-975F-524E0DCF2FBA/0/ENG_Guide_pratique.pdf (Erişim: 5.12.2012).

⁵⁷ Başvuru konusu miktarın küçüklüğü nedeniyle kabuledilemez bulunan bir örnek için bkz, *Bock v. Almanya* (dec), no. 22051/07, 19 January 2010.

başvurucunun kişisel yaşamı üzerinde önemli bir etkisinin olacağına dair bir bilgi bulunmadığını kabul etmiştir. *Korolev* kararında ise başvurucunun zararı, ulusal mahkemenin iddia makamınca kendisine ödemesine hükmettiği 1 Euro'dan az miktardır.⁵⁸ *Vasilchenko* davasında başvurucu, yetkililerin kendisine ödemelerine hükmedilmiş olan 12 Euro'yu ödememelerinden şikâyetçi olmuştur.⁵⁹ *Rinck* davasında, söz konusu miktar 150 Euro ve masraflar için 22 Euro olup, bu miktarın başvurucunun özel yaşamı üzerinde önemli bir etkisinin olacağına dair bir delil yoktur.⁶⁰ *Gaftoniuc* davasında, başvurucunun alması gereken miktar 25 Euro'dur.⁶¹

Bununla birlikte Mahkeme, maddi kaybın etkisinin sadece soyut olarak ölçülmemesi gerektiği kanaatindedir. Bazı durumlarda çok küçük maddi zarar dahi, kişinin özel koşulları ve ülkenin veya kişinin yaşadığı bölgenin ekonomik durumu nedeniyle önemli olabilmektedir.⁶²

Yukarıda verilen örneklerin yanı sıra Mahkeme, başvurucunun önemli bir zararı olup olmadığını belirlerken, söz konusu maddi menfaatin zararın tespitinde yegâne unsur olmadığını farkındadır. Aslında Sözleşmenin ihlali önemli ilke sorunlarıyla ilgili olabilmekte ve böylelikle başvurucunun maddi menfaati etkilemeksizin de önemli zarara sebebiyet verilebilmektedir.⁶³

Başvurucunun ileri sürdüğü ihlal iddiasının etkisi hakkındaki subjektif duyguları, objektif sebeplerle haklı görülebilmelidir. Örneğin *Rinck* davasında Mahkeme, başvurucunun sürücü ehliyetinden bir puan indirilmesinin, başvurucu bunu bir ilke meselesi olarak gördüğü halde, kendisinin kişisel durumuna önemli bir etkide bulunmadığını tespit etmiştir.⁶⁴ Mahkeme *Holub v. Çek Cumhuriyeti*; *Matoušek v. Çek Cumhuriyeti*; *Čavajda v. Çek Cumhuriyeti* davalarında, karşı tarafın başvurucuya iletilmeyen görüşlerinin yeni bir olgu içermediği ve Anayasa Mahkemesinin (anayasa şikâyeti yoluyla) verdiği kararların başvurucuya iletilmeyen görüşlere dayanmadığı gerçeğini dikkate alarak, başvurucuların Sözleşme'nin 35 § 3 (b) maddesi anlamında önemli bir zarara uğramadığı

⁵⁸ *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.

⁵⁹ *Vasilchenko v. Russia*, no. 34784/02, 23 September 2010, § 49.

⁶⁰ *Rinck v. France* (dec.), no. 18774/09, 19 October 2011.

⁶¹ *Gaftoniuc v. Romania* (dec.), no. 30934/05, 22 February 2011.

⁶² *Practical Guide on Admissibility Criteria*, § 383.

⁶³ *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.

⁶⁴ *Rinck v. France* (dec.), no. 18774/09, 19 October 2011.

sonucuna varmıştır.⁶⁵ Öte yandan Mahkeme *Gaglione* davasında, başvurucuların önemli bir zarara uğramadıklarına dair Hükümetin itirazını, başvurucuların tazminatlarının %65'inin en az 19 ay geç ödenmesiyle ilgili olması nedeniyle reddetmiştir.⁶⁶ Yine *Sancho Cruz vd.* davasında da Mahkeme, Hükümet yeni kritere göre itirazda bulunmasına rağmen iki başvuruda yüksek tazminat miktarlarının söz konusu olduğunu göz önünde tutarak, başvurucuların önemli bir zarara uğradıklarını tespit etmiştir.⁶⁷

Yeni kabuledilebilirlik kriterinin ana unsuru yukarıda da belirtildiği üzere başvurucunun önemli bir zarara uğrayıp uğramadığı sorusuna verilen cevaptır. Nitekim *Shefer* davasında Mahkeme aralarında hukuksal bir hiyerarşi bulunmama ile birlikte Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesinde yer alan üç unsurun⁶⁸ özünün, başvuru açısından önemli bir zarar olup olmadığı sorusuna verilecek cevap olduğunu vurgulamıştır.⁶⁹

Birçok davada mahkeme hiyerarşik yöntemi takip ederek maddenin üç unsuru üzerinde sırasıyla değerlendirmede bulunmakta olup,⁷⁰ 'önemli zarar' kavramı; bir hak ihlalinin, uluslar arası bir mahkeme tarafından değerlendirmeye değer bulunabilmesi için (*warrant consideration*), 'asgari ağırlık eşiği'ne (*minimum level of severity*) ulaşmış olması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır.⁷¹

'Asgari ağırlık eşiği', göreceli nitelikte olup, davanın koşullarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Mahkemeye göre ihlal iddiasının ağırlığı, başvurucunun kişisel algılaması (*subjective perception*) ve belirli bir davada içinde bulunduğu objektif durumun (*objectively at stake*) değerlendirilmesi ile belirlenmek zorundadır.⁷² Bununla birlikte başvurucunun uğradığı zarara

⁶⁵ *Holub v. the Czech Republic* (dec.), no. 24880/05, 14 December 2010; *Matoušek v. the Czech Republic* (dec.), no. 9965/08, 29 March 2011; *Čavajda v. the Czech Republic* (dec.), no. 17696/07, 29 March 2011.

⁶⁶ *Gaglione and Others v. Italy*, nos. 45867/07 vd., 21 December 2010.

⁶⁷ *Practical Guide on Admissibility Criteria*, § 384; *Sancho Cruz and 14 other "Agrarian Reform" cases v. Portugal*, nos. 8851/07 and others, 18 January 2011, §§ 32-35.

⁶⁸ *Bkz. Supra*, s. 13.

⁶⁹ *Shefer v. Russia* (dec.), no. 24880/05 14 December 2012.

⁷⁰ Mahkemenin değerlendirmede sıraya dikkat etmediği bazı kararları da mevcuttur. Bu konuda *bkz.*, *Finger v. Bulgaria*, no. 37346/05, 10 May 2011; *Flisar v. Slovenia*, no. 3127/09, 19 September 2011.

⁷¹ *Research Report*, § 8; *Shefer v. Russia* (dec.), no. 24880/05 14 December 2012.

⁷² *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.

ilişkin kişisel algısı, başvurucunun önemli zarara uğradığı sonucuna varılması bakımından tek başına yeterli değildir. Başvurucunun iddia ettiği kişisel mağduriyete ilişkin algısının objektif temelde doğrulanması gerekmektedir.⁷³

Yukarıda belirtildiği üzere yeni kriterin esas unsuru başvurucunun önemli bir zarara uğrayıp uğramadığı olmakla birlikte Sözleşmenin ihlali önemli prensip sorunları şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu bakımdan parasal / ekonomik menfaatlerle ilgili olmaksızın da (*regardless of / non pecuniary interest*) başvurucunun önemli zarara uğraması mümkün olabilmektedir.⁷⁴ Örneğin *Giuran* davasında Mahkeme, başvurucu ekonomik olarak önemli bir zarar görmemesine karşın, başvurucunun mülküne ve evine saygı hakkı (*respect for possessions and home*) ile ilgili olarak önemli zarara uğradığı saptamasında bulunmuş ve başvuruyu kabuledilemez bulmamıştır.⁷⁵ Ulusal yargı makamları, başvurucunun evinden çalınan 350 Euro değerindeki eşyanın geri alınması amacıyla açılan davada, bu tutarın ilgiliye geri ödenmesine hükmetmiştir. Başvurucu ihlal iddiasını evinden çalınan eşyanın karşılığı olan 350 Euro'nun geri verilmemesine dayandırmasına rağmen Mahkeme, başvurucunun önemli bir zarara uğradığına hükmetmiştir. Devamında yaptığı değerlendirmede Mahkeme, söz konusu davada bir yandan objektif olarak temellendirilen kişisel zarar algısını diğer yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararın bir prensip meselesi (*personal question of principle*) olup olmadığını açıklığa kavuşturmuştur.

Mahkeme ayrıca, başvurucu bakımından kişisel önem (*subjectively significant*) konusunun tespitinde, başvurucunun ulusal mahkeme önündeki dava sürecindeki tutumunu da, konunun başvurucu bakımından önemli olup olmadığının değerlendirmesinde dikkate alabilmektedir.⁷⁶ Nitekim *Giusti* davasında Mahkeme, kararında uluslar arası bir mahkemeye yapılan başvuruda asgari ağırlık eşliğini tespit ederken bazı yeni unsurları ilk defa kullanmıştır.⁷⁷ Bu unsurlar; (1) ihlal edildiği iddia edilen hakkın doğası (*nature of the right*) ve (2) ihlal iddiasının ciddiyeti ve/veya ihlalin

⁷³ *Ladygin v. Russia* (dec.), no. 35365/05, 30 August 2011.

⁷⁴ *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.

⁷⁵ *Giuran v. Romania*, no. 24360/04, 21 June 2011.

⁷⁶ *Shefer v. Russia* (dec.), no. 24880/05 14 December 2012.

⁷⁷ *Giustiv. Italy*, no. 13175/03, 18 October 2011.

başvurucunun kişisel durumu üzerinde oluşturacağı potansiyel sonuçlardır. Mahkeme, ihlal iddiasının başvurucunun kişiliği üzerindeki sonuçlarını değerlendirirken, özellikle neyin tehlikede olduğunu ve ulusal yargı yerlerince verilen kararın sonucunu göz önünde bulundurmaktadır.

Mahkeme esas olarak başvurucunun önemli bir zarara uğramadığına dair verdiği kararları başlıca: (1) Başvurucunun ekonomik olarak önemli bir zarara uğramadığına dair kararlar ve (2) Başvurucunun manevi / maddi olmayan bakımdan önemli bir zarara uğramadığına dair kararlar şeklinde iki kategori altında incelemek mümkündür.

Buraya kadar olan bölümde temel ilkelerinden bahsedilen yeni kabul edilebilirlik kriterinin, yukarıda kısaca bahsi geçen kararlar temelinde detaylı açıklamalarına çalışmanın devam eden bölümlerinde yer verilmiştir.

A. Başvurucunun Ekonomik / Maddi Bakımdan Önemli Zarara Uğramadığı Durumlar

Mahkeme, önünde bugüne kadar görülen birçok davada somut başvuruyu; (1) ihlal iddiasının ciddiyet derecesi, (2) olayın başvuru üzerindeki ekonomik etkisi ve (3) davanın başvuru bakımından önemi ışığında değerlendirmiştir. Mahkeme içtihatlarında ihlal iddiasının başvuru üzerindeki ekonomik etkisi, sadece başvurucunun iddia ettiği parasal olmayan / manevi (*non-pecuniary*) zarar çerçevesinde tartışılmamaktadır. Örneğin *Kioui* davasında Mahkeme, başvuru tarafından talep edilen 1000 Euro tutarındaki manevi tazminatın, başvurucunun gerçekten uğradığı zararı yansıtmadığı kanaatindedir.⁷⁸ Bu açıdan maddi olmayan zararlar genellikle başvurucunun davasına biçtiği değerle ilgili olarak, başvurucunun kendi kişisel değerlendirmesini içermektedir.

Mahkemenin başvurucunun önemli bir zarara uğrayıp uğramadığını değerlendirdiği kararlar incelendiğinde, genel olarak 500 Euro ve altındaki tutarlar bakımından, başvurucuların önemli bir zarara uğramadığına hükmettiği görülmektedir.⁷⁹ İstatistikî veriler bu şekilde olmakla birlikte, bu konuda Mahkeme tarafından alınmış herhangi bir ilkesel karar mevcut değildir. Fikrimizce, Mahkemenin kritere dair içtihatların olgunlaşma safhasında maddi anlamda önemli zarara ilişkin olarak parasal bir tutar

⁷⁸ *Kioui v. Greece* (dec.), no. 52036/09, 20 September 2011

⁷⁹ *Research Report*, § 11.

belirlenmesinde bulunmaması gerekmektedir.

Mahkeme önemli zarar ölçütünü ilk defa *Adrian Mihai Ionescu* adındaki bir Romanya vatandaşının yaptığı başvuru üzerine verdiği kararda değerlendirmiştir. *Ionescu*, Budapeşte ve Madrid arasında yaptığı bir yolculukta seyahat firmasının reklamlarında vaat ettiği güvenlik ve konforu sağlamadığı gerekçesiyle ulusal mahkemede 90 Euro tutarında dava açmış, yerel mahkeme taşıma sözleşmesinde davacının iddia ettiği gibi herhangi bir şartın yer almadığı gerekçesiyle davayı reddetmiş, dava Yüksek Mahkemeye taşınmış, Yüksek Mahkeme ise yerel mahkemenin kararını yargılama açık yapılmadığından geçersiz saymış ancak yerel mahkeme tarafından yapılan yargılamanın hangi sebeplerle dayalı olarak incelenmediği açık bir şekilde ortaya koymamıştır.⁸⁰

Bunun üzerine başvuru Sözleşmenin 6 ve 13. maddelerinin ihlal edildiği iddiası ile AİHM'e başvuruda bulunmuştur. Başvuru yerel mahkeme önündeki yargılama ile ilgili olarak, delillerin ibrazı isteğinin yerel mahkeme tarafından reddedildiğini ileri sürmüştür. AİHM ise delillerin kabulü ulusal hukuktaki düzenlemelerle belirlendiğinden, bu konudaki takdir yetkisinin öncelikle ulusal mahkemelere ait olduğunu diğer pek çok kararında olduğu gibi yinelemiştir. Kararda ulusal mahkemelerin, önündeki dava ile ilgili tüm verileri göz önünde bulundurarak davanın tüm koşullarını ve taraflarca ileri sürülen değişik mahiyetteki delilleri değerlendirmede ve kararı için yeterli gerekçeleri takdir etmede tam yetkili olduğu vurgulanmıştır. Başvurucunun çekişmeli yargılama esnasında tüm iddialarını ileri sürme ve hukuksal temelde tüm argümanlarını ortaya koyma imkânı bulduğunu gözlemleyen AİHM, başvuruyu Sözleşmenin 35 §§ 3 (a) ve 4. fıkraları gereği açıkça dayanaktan yoksun (*manifestly ill-founded*) bularak kabuledilemez ilan etmiştir.⁸¹

Mahkeme ayrıca Sözleşmenin 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe giren 35 § 3 (b) maddesine atıfta bulunarak başvurunun bu açıdan da incelenmesi gerekip gerekmediğinin değerlendirilmesi gerektiğine kendiliğinden (*own motion*) karar vermiştir.⁸² 14. Protokol ile ilgili açıklayıcı raporun 79.

⁸⁰ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010, § 4-13.

⁸¹ *Ibid.*, § 19-22.

⁸² *Ibid.*, § 28-30; Mahkemenin kendiliğinden harekete geçerek başvurunun kabuledilebilirlik durumunu incelediği davalar için *bkz.*, *mutatis mutandis*, *Walker v. the United Kingdom*

paragrafında da belirtildiği gibi⁸³ yeni kabuledilebilirlik kriteri, belli davaların kabuledilemez olarak ilan edilmesine öncülük edecektir. Bununla birlikte yeni kriterin esas etkisi, uzun dönemde, esaslı olmayan davaların (*unmeritorious case*) hızlı bir şekilde eritilmesine yardımcı olacak olmasıdır.⁸⁴ AİHM *Ionescu* davasında ayrıca yeni kabuledilebilirlik kriterinin esas noktasının başvuruğunun önemli bir zarara uğrayıp uğramadığı konusunun tespiti olduğunu da vurgulamıştır.⁸⁵

Mahkeme *Ionescu* kararında, önemli zarar kavramını daha önce verilen *Debono v. Malta*⁸⁶, *Miholapa v. Latvia*⁸⁷, *O'Halloran and Francis v. the United Kingdom*⁸⁸ ve *Micallef v. Malta*⁸⁹ kararlarında yer alan karşı görüş yazılarına atıfla incelemiştir. Bahsi geçen karşı görüş yazılarında, başvuru açısından herhangi bir önemli zararın bulunmaması durumunun, tartışma konusu sorunun başvuru üzerindeki ekonomik etkisine veya başvuru açısından davanın önemli olup olmamasına dayanabileceği ifade edilmiştir.

Bu bağlamda iddianın önemsiz nitelikte olması Mahkemenin başvuruyu kabuledilemez bulmasında belirleyici olmaktadır.⁹⁰ *Ionescu* davasında iddia edilen ekonomik kayıp 90 Euro olup, başvuruğunun kişisel yaşamı üzerinde önemli bir etkiye yol açacak boyutta değildir.⁹¹ Mahkeme bu koşullar altında, Sözleşmenin 6. maddesinin ihlal edildiği iddiasında ileri sürülen mahkemeye ulaşma hakkı (*access to a court*) bakımından, başvuruğun herhangi bir önemli zarara uğramadığı saptamasında bulunmuştur.

Ionescu kararında ayrıca yeni kabuledilebilirlik kriterinin diğer iki bileşeni⁹² üzerinde de durulmuştur. İnsan haklarına saygının bir gereği olarak Sözleşme ve eki Protokollerde yer alan hakların ayrıca başvuruğunun esastan

(dec.), no. 34979/97, ECHR 2000-I; *Blečić v. Croatia* [GC], no. 59532/00, ECHR 2006-III, § 63 ve *Şandru and Others v. Romania*, no. 22465/03, 8 December 2009, §§ 50 et seq.

⁸³ Explanatory Report, § 79.

⁸⁴ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010, § 31.

⁸⁵ *Ibid.*, § 32.

⁸⁶ *Debono v. Malta*, no. 34539/02, 7 February 2006.

⁸⁷ *Miholapa v. Latvia*, no. 61655/00, 31 May 2007.

⁸⁸ *O'Halloran and Francis v. the United Kingdom* [GC], nos. 15809/02 and 25624/02, ECHR 2007-VIII.

⁸⁹ *Micallef v. Malta* [GC], no. 17056/06, ECHR 2009.

⁹⁰ *Bock v. Germany* (dec.), no. 22051/07, 19 January 2010.

⁹¹ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010, § 35.

⁹² *Bkz., Supra*, s. 13.

değerlendirilmesini gerektirir nitelikte olup olmadığı konusunda Mahkeme, daha önce ele aldığı birçok kararında da değindiği üzere, (1) ilgili iç hukuk kuralı dava devam ederken değişmiş veya (2) benzer bir konu daha önce Mahkeme tarafından karara bağlanmış ise, bu davaya devam etmemekte ve davayı sonlandırmaktadır.⁹³ Bu açıdan *Ionescu* davasında başvuru tarafından aynı konuda Romanya Yüksek Mahkemesine ikinci bir başvuru söz konusu olduğundan ve ulusal mahkemede görülen dava iç hukukta henüz sonuçlanmadığından AİHM konuyu insan haklarına saygı açısından incelememiştir.⁹⁴

Mahkeme son olarak ulusal mahkemede görülen davanın Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesinde yer alan ulusal mahkeme tarafından gereğince (*duly considered*) değerlendirilip değerlendirilmediğini incelemiş ve ulusal mahkeme tarafından davanın esası hakkında değerlendirme yapıldığını ve davacının çekişmeli usulle (*adversarial proceedings*) savlarını ile sürebildiğini tespit ettikten sonra bu açıdan da *Ionescu*'nun başvurusunu kabuledilemez bulmuştur.

Ionescu kararında, uğranıldığı iddia edilen zararın başvuru üzerinde ne gibi etkiler oluşturduğunun bazı somut olgularla desteklemesi gerektiği görülmektedir. İspat külfetinin kural olarak başvurucuya ait olduğu ilkesinden hareketle, başvurucunun uğradığı zararın objektif temelde gösterilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Mahkeme, *Ionescu* davasında ortaya koyduğu içtihadını *Korolev* davasında daha ayrıntılı olarak açıklamıştır. *Korolev* davasında başvuru pasaportunun hazırlanmasındaki gecikmeye ilişkin olarak ilgili belgelere ulaşma konusunda talepte bulunmuş ancak bu talebinin reddilmesi nedeniyle Pasaport Bölümünün müdürünü dava etmiştir. Yerel mahkeme başvurucunun talebini reddetmiş ancak Bölge Mahkemesi yerel mahkemenin kararını bozmuş, bunun üzerine yerel mahkeme tarafından başvurucunun pasaportu ile ilgili belgelere ulaşmasına izin verilmiş ve Pasaport Bölümü tarafından başvurucuya 22,5 Ruble (1 Euro'dan az) tutarının mahkeme ücreti olarak ödenmesi karara bağlanmıştır.

⁹³ Bu konuda, *örneğin bkz., Léger v. France* (striking out) [GC], no. 19324/02, ECHR 2009, § 51.

⁹⁴ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010, § 37-38.

Ancak bu tutar başvurucuya ödenmemiş ve başvurucunun açtığı icra takibi icra müdürleri tarafından yerine getirilmemiştir. Bunun üzerine başvurucu söz konusu tutarın ödenmesi amacıyla yeni bir dava açmış ancak başvurucu kendisine eksiklikleri tamamlaması için yerel mahkeme tarafından verilen sürede usule ilişkin eksiklikleri gidermemiş, bu sebeple de başvuru reddedilmiştir.⁹⁵ Bu karar üzerine başvurucu iddialarını Sözleşmenin 6 ve 1 no.lu ek Protokolün 1. maddesinin ihlal edildiği iddiasıyla AIHM'e taşımıştır.

Mahkeme kararında öncelikle yeni kabuledilebilirlik kriterinin getiriliş amacına kısaca değinmiş ve bu bağlamda yeni kriterin esaslı olmayan davaların eritilmesine ve Mahkemenin uzun dönemde insan haklarının korunmasına odaklanabilmesine imkân sağlayacağına vurgu yapmıştır.⁹⁶ Mahkeme kararda ayrıca, Yüksek Sözleşmeci tarafların, insan hakları ve Avrupa kamu düzeni (*public order / orde public*) açısından incelenmesinde hukuki yarar bulunan başvuruların incelenmesine daha fazla zaman ayrılmasını istediklerini belirtmiştir. Yüksek Sözleşmeci tarafların ayrıca Mahkemeyi, Interlaken Konferansında alınan karar gereği '*de minimis*' prensibinin uygulanması sonucu ortaya çıkan etkilerini değerlendirmeye davet ettiği de ifade edilmiştir.⁹⁷

Korolev kararında mahkeme başvuruyu üç açıdan incelemiş ve yeni kabuledilebilirlik kriterinin ana hatlarını çizmiştir. Mahkeme ilk olarak başvurucunun önemli bir zarara uğrayıp uğramadığını değerlendirmiştir. Yeni kriterin temel sorusunun başvurucunun '*önemli bir zarara*' uğrayıp uğramadığı oluşturmaktadır. Bu kavram yoruma açık olup Mahkemeye değerlendirmelerinde önemli bir esneklik sağlamaktadır.⁹⁸ Mahkemeye göre bu kavram Sözleşmede yer alan diğer birçok kavram gibi tüketici bir şekilde tanımlamaya (*exhaustive definition*) uygun değildir. Bu bakımdan Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu kavramın objektif kriterlerinin Mahkeme tarafından geliştirilecek içtihatlar yoluyla ortaya konulmasını talep etmektedirler.⁹⁹

⁹⁵ *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010, s. 2.

⁹⁶ *Bkz.*, *Explanatory Report*, §§ 39, 77-79

⁹⁷ *Bkz.*, Action Plan adopted by the High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights [bundan sonra *Interlaken Conference* olarak adlandırılacaktır], *Interlaken*, 19 February 2010, § 9 (c).

⁹⁸ *Explanatory Report*, § 77-80.

⁹⁹ *Ibid*, § 80.

'*De minimis non curat praetor*' (yargıç önemsiz konularla uğraşmaz) prensibine göre, başvuruda ileri sürülen bir hakkın ihlal edildiği iddiasıyla uluslar arası bir mahkeme tarafından incelenebilmesi için, asgari ağırlık eşiğine (*minimum level of severity*) ulaşmış olması gerekmektedir.¹⁰⁰ Asgari ağırlık eşiğinin tespiti doğal olarak, değişken nitelikte olup davanın tüm koşullarına bağlı olarak farklılık göstermektedir.¹⁰¹ İhlalin ağırlığı başvurucunun kişisel algısı ve mevcut davada başvurucunun objektif olarak içinde bulunduğu duruma bağlı olarak tespit edilmelidir.¹⁰²

Mahkeme, mevcut dava başlangıç olarak, uğranılan maddi kaybın, başvurucunun konuyu bir mahkeme önüne getirmesi bakımından son derece küçük ve ihmal edilebilir nitelikte olduğunu vurgulamıştır. Davacının yakındığı konu, yerel mahkeme tarafından hükmedilen 1 Euro'dan az bir meblağın başvurucuya ödenmemesi ile ilgilidir. Mahkeme, uğranılan maddi kaybın somut bir ölçüsünün olmadığını farkında olup, maddi kaybın kişinin yaşadığı ülke veya bölgenin ekonomik koşulları ile kişinin kendi yaşam şartları bakımından önemli olarak değerlendirilebileceğini vurgulamıştır.¹⁰³

Bununla beraber mevcut davada söz konusu olan maddi tutarın her tür kuşkunun ötesinde başvuru bakımından önemsiz olduğu kanaatine varmıştır. Mahkeme önemli zararın belirlenmesinde sadece başvurucunun maruz kaldığı maddi zarar unsurunun yeterli olmadığı konusuna dikkat çekmektedir. Aslında Sözleşmenin ihlali, önemli bir ilke meselesi de olabilmekte ve maddi bir çıkar söz konusu olmaksızın da önemli zarar ortaya çıkabilmektedir.

Somut olayda başvuru, kamu otoritelerinin başvurucunun hukuki hakkı olan Pasaport Bölümündeki belgelerine ulaşmasının önündeki engelleri kaldırmamasından şikâyet etmektedir. Bu açıdan başvuru iddiasını sadece uğradığı maddi kayıp üzerine bina etmiş olup, Mahkeme başvurucunun ulusal mahkemede görülen davanın esas amacı olan bazı belgelere ulaşma bakımından herhangi bir engelle karşılaşmadığını

¹⁰⁰ *Practical Guide on Admissibility Criteria*, s. 74-75.

¹⁰¹ *Bkz., mutatis mutandis, Soering v. the United Kingdom*, 7 July 1989, Series A no. 161, § 100.

¹⁰² *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010, s. 4.

¹⁰³ *Bkz., Infra*, s. 25.

gözlemlemiştir.¹⁰⁴ Başvurucunun 22,5 Ruble ödeme için kamu otoriteleri nezdinde ısrarcı olması, kişisel algı açısından bir ilke sorunu olabilir, ancak bu algı Mahkemenin başvurucunun önemli bir zarar uğradığına karar vermesi açısından yetersizdir. Başvurucunun ihlal iddiası ile ilgili kişisel algısının objektif temelde de haklı gösterilmesi gerekmektedir. Ancak Mahkeme, mevcut davada başvurucu açısından herhangi bir haklı neden görmemiştir. Bu bakımdan Mahkeme başvurucunun önemli bir zarara uğradığı kanaatine varmamıştır.

Mahkeme ikinci olarak, Sözleşme ve eki Protokollerde yer alan insan haklarına saygı prensibi açısından başvurunun esas bakımından ayrıca incelenmesini gerektiren bir durumun bulunup bulunmadığını değerlendirmiştir. Yeni kabuledilebilirlik kriterinde yer alan güvence unsurları,¹⁰⁵ herhangi bir önemli maddi zararın bulunmadığı durumda da, Sözleşme ve eki Protokollerde yer alan insan haklarına saygı prensibi açısından başvurunun esas bakımından ayrıca incelenmesini gerektiren bir durumun varlığı halinde Mahkemeyi, başvurunun incelemesine devam etme konusunda zorlayıcı niteliktedir.¹⁰⁶ Aynı husus Sözleşmenin 37. maddesinin birinci fıkrasında da¹⁰⁷ dile getirilmektedir.

Davanın ayrıntılı olarak incelenmesi, bazı durumlarda Sözleşmenin uygulamasına etki eden genel karakterli sorunlardan kaynaklanıyor olabilmektedir.¹⁰⁸ Bu tür genel nitelikteki sorunların incelenmesi, Hükümetlerin, Sözleşme bağlamındaki yükümlülüklerinin açıklığa kavuşturma veya başvurucuyla aynı durumda olan diğer bireyleri de etkileyen yapısal sorunların çözümüne yardımcı olmaktadır. Mahkeme Sözleşmenin 37 ve 38. maddeleri çerçevesinde, daha önceki içtihatları ile çözüme kavuşturduğu benzer hukuki olaylarda karşılaştığı genel nitelikteki problemleri sıklıkla kararlarında teyit etmektedir.¹⁰⁹

Korolev davasında Mahkeme, Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesi ile ilgili

¹⁰⁴ *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010, s. 4-5.

¹⁰⁵ *Bkz.*, Supra, s. 16.

¹⁰⁶ *Explanatory Report*, § 80.

¹⁰⁷ *Bkz.*, supra note 43.

¹⁰⁸ *Tyrer v. the United Kingdom*, no. 5856/72, Commission's report of 14 December 1976, *Series B* 24, § 2.

¹⁰⁹ Bu konuda *bkz.*, *Can v. Austria*, 30 September 1985, Series A no. 96, §§ 15-18 ve *Léger v. France* (striking out) [GC], no. 19324/02, ECHR 2009, § 51.

olarak, başvurunun kamu düzeni (*ordre public*) açısından esasının incelenmesini gerektirir herhangi bir neden tespit edememiştir. Mahkeme ayrıca, birçok davada mevcut davadaki ile benzer nitelikte konuların incelendiğini ve bu bakımdan davalı Hükümetin Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinin detaylı olarak açıklandığını ifade etmiştir. Bununla beraber, davalı hükümet (Rusya Federasyonu) tarafından yerine getirilmeyen pek çok yargı kararının bulunduğunu daha önceki birçok kararında tespit ettiğini vurguladıktan sonra somut olayda insan haklarına saygı bakımından davanın esasının incelenmesini gerektiren bir durumun olmadığına karar vermiştir.¹¹⁰

Mahkeme üçüncü olarak yerel mahkemenin yargılamayı gereğince yerine getirip getirmediği bakımından da başvuruyu değerlendirmiştir. Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesine göre dava eğer ulusal mahkemelerde gereği gibi görülmemişse (*not duly consideration*) Mahkemenin başvuruyu reddetmesi mümkün değildir.¹¹¹ 35 § 3 (b) maddesinde yer alan ikinci koruma unsuru¹¹² ile Mahkemeye, ulusal mahkemelerin hak dağıtmaktan imtina edip etmediği (*denial of justice / ihkak-ı haktan imtina*) konusunda bir değerlendirme yapma imkânı tanımaktadır. İkinci koruma hükmü aynı zamanda Sözleşmenin 13. maddesinde belirtilen Sözleşmenin ikincilliği (*subsidiary*) ilkesini de yansıtır niteliktedir. İkincillik ilkesi gereği ulusal makamlar ihlalin ortadan kaldırılması için etkili giderim mekanizması kurmakla yükümlüdür. Mahkeme somut davada, ulusal yargı merciinin ihkak-ı haktan imtina etmediği kanaatine varmıştır.

Yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda mahkeme başvuruçunun 35 § 3 (b) bağlamında önemli bir zarar uğramadığı kanaatine vararak başvuruyu kabuledilemez bulmuştur.

Mahkemenin bundan sonraki kararlarında da ilk iki kararında (*Ionescu ve Korolev*) ortaya koyduğu yaklaşım tarzını küçük farklarla da olsa takip ettiği görülmektedir. *Rinck* davasında, hız sınırının 50 km/s olduğu yerde hızı radar tarafında 51 km/s olarak ölçülen başvuruçunun polis tutanaklarına ulaşma ve radarın doğru ölçüm yapıp yapmadığını öğrenmek adına alt derece mahkemesi nezdinde yaptığı girişimler sonuçsuz kalmış,

¹¹⁰ *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010, s. 6.

¹¹¹ *Explanatory Report*, § 82

¹¹² *Bkz.*, *Infra*, s. 29 ve 33.

başvurucunun ehliyetine el konulmuş ve başvurucu 150 Euro ceza ve 22 Euro yargılama giderini ödemek zorunda kalması başvuru konusu yapılmıştır.

Temyiz talebi reddedilen başvurucu iddiasını AİHM'e taşımış ancak Mahkeme toplam 172 Euro'luk maddi zararın önemli zarar niteliğinde olmadığına karar vermiştir. Olayı yukarıda açıklanan *Korolev* kararında ortaya koyduğu sistematik çerçevede inceleyen Mahkeme, başvurucunun uğradığı maddi kaybın ve ehliyetine el konulmasının, başvurucunun hayatında mali ya da diğer bir şekilde önemli bir sorun oluşturmadığı ve uyumsuzluğun ilkesel bir mesele içermediği değerlendirmesini yapmıştır.¹¹³

Gaftoniuc kararında da Mahkeme içtihadından ayrılmayarak *Korolev* kararına paralel bir yaklaşım izlemiştir. Öğretmen olarak atanmasına dair ulusal mahkeme kararlarının yargılama masraflarına dair kısmının geç icra edilmesine ve geçen zaman için de herhangi bir faiz ödenmemesine ilişkin olarak Sözleşmenin 6 ve ek 1 no.lu Protokolün 1. maddesinin ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkeme, yaklaşık 25 Euro'luk (84 Romen Leyi) faiz zararının başvurucu için önemli bir zarar teşkil etmediğine karar vermiştir. Kararda 'asgari ağırlık eşiği'ne (*minimum level of severity*) özel olarak vurgu yapan Mahkeme, zararın etkisinin göreceli niteliğini ve bunun gerçek etkisinin başvurucunun içinde yaşadığı ülke ya da bölgenin durumunu göz önünde bulundurarak takdir etmek gerektiğini yinelemiştir. Buna rağmen, devlet okulunda öğretmen olan başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı gerekçesiyle başvuruyu kabuledilemez bulmuştur.¹¹⁴ Mahkeme değerlendirmesini yaparken Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesinde yer alan üç unsur açısından da konuyu inceleyip önceki içtihatları çerçevesinde karar vermiştir.¹¹⁵

Yukarıda anılan davalarda Mahkeme başvurucuların önemli bir zarara uğramadığı değerlendirilmesinde bulunarak, başvuruları yeni kabuledilebilirlik kriterini uygulayarak reddetmiştir. Bununla beraber Mahkemenin başvurucuların önemli maddi zarara uğramadığını tespit ettiği

¹¹³ *Rinck v. France* (dec.), no. 18774/09, 19 October 2011, s. 2; European Court of Human Rights, *Press Release*, issued by Registrar of the Court, no. 863, 17.11.2011, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc> (Erişim: 10.1.2013)

¹¹⁴ *Gaftoniuc v. Romania* (dec.), no. 30934/05, 22 February 2011, s. 2.

¹¹⁵ *Ibid*, s. 5-7.

ancak kabuledilebilir bulunduğu başvurular da bulunmaktadır.

Mahkeme tarafından, başvurucunun önemli bir zarara uğradığı iddiası üzerine yeni kabuledilebilirlik kriteri açısından değerlendirilip reddedilmeyen ilk dava *Gaglione vd.* davasıdır.¹¹⁶ Başvurucular İtalya’da ‘*Pinto başvurusu*’ olarak adlandırılan seri davalarda yargılamanın uzunluğu ve mahkemelerce hükmolunan tazminatların faizlerinin ödenmediği iddiasıyla konuyu AIHM’e taşımışlardır. Davalı hükümet (İtalya) ise, uzun yargılama süreleri nedeniyle Pinto başvuruları kapsamında tazminata hak kazanan başvurucuların tazminatlarının ödenmesindeki gecikme nedeniyle uğradıkları kayıpların, başvurucular tarafından yeni bir Pinto başvurusu yaparak giderilebileceğini ve bu miktarlara ait faiz miktarlarının ise önemli zarar kriteri açısından asgari ağırlık eşiğine ulaşmadığından hareketle şikâyetlerin kabuledilmez bulunmasını istemiştir.

Mahkeme yaptığı incelemede Pinto başvuruları kapsamında ödenen tazminatların 200 ilâ 13.749,99 Euro ve ödemelerdeki gecikmenin ise 9 ilâ 49 ay arasında olduğunu, ödemelerin % 65’inin ondokuz aydan uzun süre sonra yapıldığını tespit ettikten sonra başvurucuların yeni kabuledilebilirlik kriteri kapsamında önemsiz bir zarara uğradıklarını söylemenin mümkün olmadığını ifade etmiş ve bir hükümet tarafından ileri sürülen yeni kabuledilebilirlik kriterinin uygulanması itirazını reddederek başvuruyu kabuledilebilir bulmuştur.

Benzer biçimde *Giuran* davasında¹¹⁷ başvurucu, evini soyduğunu iddia ettiği kişinin kesin hükümle mahkûm edilmesine ve kendisine yaklaşık 350 Euro tazminat ve 90 Euro mahkeme masrafı ödemesine dair kararın Romanya Başsavcısının olağanüstü bir yol olan başvurusu üzerine Yüksek Mahkeme tarafından iptalini, Sözleşmenin 6 § 1 ve ek 1 no.lu Protokolün 1. maddesinin ihlâl edildiğini ileri sürerek AIHM’e taşımıştır.¹¹⁸ Hükümet ise ilk itiraz olarak, başvuru konusu olayda söz konusu olan zararın yaklaşık 350 Euro olduğunu, dava sonucunun başvuranın finansal durumu ve kişisel hayatı üzerinde ağır bir etki yapmadığını ileri sürerek başvurunun önemli zarar kriterine göre kabul edilemez bulunmasını talep etmiştir.

¹¹⁶ *Gaglione and Others v. Italy*, nos. 45867/07 vd., 21 December 2010.

¹¹⁷ *Giuran v. Romania*, no. 24360/04, 21 June 2011.

¹¹⁸ *Ibid.*, § 6-11

Mahkeme kararında, önceki içtihatlarında ortaya koyduğu prensipleri tekrarladıktan sonra, başvuranın bir üçüncü kişinin evine girmesi sonucu yaklaşık 350 Euro zarara uğradığını ve mahkemenin bu tutara hükmettiğini, ancak olağanüstü bir yolla bu hükmün kaldırıldığını ve başvurunun çalınan emtiasının karşılığı olan meblağın ve mahkeme masraflarını alamadığını saptamıştır.¹¹⁹ Mahkeme emekli olan başvurunun maddi durumuyla ilgili olarak ulusal yetkililerden bilgi istemiş ve Romanya'da ortalama emekli aylığının olay tarihi itibarıyla 50 Euro civarında olduğunu tespit etmiştir.¹²⁰ Bununla beraber Mahkeme, iptal edilen kararın başvuranın evinden çalınan malların tazminine ilişkin olduğunu, bu nedenle, bu malların maddi ve manevi değeri dışında bu davanın başvuranın mülküne ve ikametgâhına saygı hakkı (*respect for possessions and home*) bakımından ilkesel olarak bir değeri olduğunu kabul etmiş ve Hükümetin ileri sürdüğü ilk itirazı reddederek başvuruyu kabuledilebilir bulmuştur.¹²¹

Görüldüğü üzere Mahkeme sadece uğrandığı iddia edilen maddi içerikli / ekonomik zararın miktarını göz önünde bulundurarak karar vermemektedir. İddia edilen zararın başvuru üzerindeki etkisinin tespitinde Mahkeme; başvurunun (1) ekonomik durumunu, (2) yaşadığı bölge ve (3) yaşam koşullarını da dikkate almakta ve değerlendirmesini bu kapsamda gerçekleştirmektedir.

Giusti davasında¹²² başvuru ulusal mahkemeler nezdinde 15 yıl 5 ay süren davasını, yargılamanın uzun sürdüğü iddiasıyla AİHM'e taşımıştır. Hükümetin başvuruda kişinin önemli bir zarara uğramadığına dair savunması üzerine Mahkeme, konuyu asgari önem düzeyi açısından inceleyerek, asgari önem düzeyi kavramını detaylandırmıştır.

Mahkemeye göre, başvurunun uğradığı iddia ettiği kaybın asgari önem düzeyine ulaşmış olup olmadığı, (1) ihlâl edildiği iddia edilen hakkın doğasına, (2) ihlale neden olduğu iddia edilen fiilin hakkın kullanımındaki etkisine ve/veya söz konusu ihlâlin başvuranın kişisel durumuna olası etkilerine bakılarak tespit edilmelidir. Bu etkilerin değerlendirilmesinde Mahkeme, özellikle iç hukukta görülen davanın konusunu veya sonuçlarını

¹¹⁹ Ibid, § 20.

¹²⁰ Ibid, § 21.

¹²¹ Ibid, § 23.

¹²² *Giusti v. Italy*, no. 13175/03, 18 October 2011.

incelemektedir.

Söz konusu başvuruda ulusal mahkemeler nezdindeki yargılama, Sözleşmenin 6 § 1 maddesine aykırı olarak 15 yıl 5 ay sürmüştür. Mahkeme bu tür durumlarda, başvurunun maruz kaldığı zararın etkilerini ve ağırlığını değerlendirirken, ulusal mahkemeler önünde görülen davanın konusu önemsiz ise yeni kabuledilebilirlik kriterini uygulamaktadır. Mevcut davada Sözleşmenin infazının değeri yüksek bir hükmü söz konusu olduğundan Hükümetin ilk itirazı reddedilmiş ve başvuru kabuledilebilir bulunmuştur.

Mahkemeye yukarıda ayrıntılı olarak incelenen hukuk davalarının yanı sıra ceza yargısı alanında da başvurularda bulunmaktadır. Mahkeme önemli zarar kriterini bir ceza davasının uzunluğu ile ilgili olarak ilk kez *Gagliano Giorgi* davasında değerlendirmiştir.¹²³ Başvurucu 1988 – 1999 yılları arasında süren ceza davasının uzunluğundan ve bu davanın uzunluğu nedeniyle başvurduğu '*Pinto başvurusu*'nun hak ihlâlini ortadan kaldırmadığı iddiasıyla konuyu AIHM'e taşımıştır.

Mahkeme mevcut davada iki aşamalı bir inceleme yöntemi tercih etmiştir. Öncelikle ilk davanın süresi ile Pinto başvurusunun giderim sağlamadığı iddiasını, ardından da Pinto başvurusunun uzunluğu iddiasını ayrı ayrı kabuledilebilirlik kriterleri açısından incelemiştir. Mahkeme ilk incelemede, '*önemli zarar*' kriterine ilişkin daha önceki içtihatlarında ortaya koyduğu prensipleri saydıktan sonra, mevcut başvuruda başvurunun önemli bir zarara uğrayıp uğramadığını belirlemek için *Giusti* davasında belirlediği kriterleri (ihlâl edildiği iddia edilen hakkın doğası, iddia edilen ihlâl fiilinin hakkın kullanımındaki etkisinin ağırlığı ve / veya söz konusu ihlâl'in başvuranın kişisel durumuna olası etkileri)¹²⁴ mevcut başvuru açısından değerlendirmiştir.

Mahkeme, ulusal mahkemeler önünde görülen ilk ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle, başvurana karşı yapılan suçlamalardan en ağırı olan rüşvet iddiasının zamanaşımına uğradığını, bunun başvurunun normalde

¹²³ *Gagliano Giorgi v. Italy*, no. 23563/07, 14 February 2012. Ayrıca bkz., European Court of Human Rights, *Press Release*, issued by Registrar of the Court, ECHR 092 (2012), 06.03.2012, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc> (Erişim: 10.1.2013).

¹²⁴ *Giusti v. Italy*, no. 13175/03, 18 October 2011.

alacağı cezayı önemli ölçüde azalttığını ve bu suçun uzun yargılamaya etkisinin dosya üzerinden anlaşamadığını, ayrıca başvuranın İtalyan hukukunun izin verdiği zamanaşımından feragat etme seçeneğini tercih etmediğini tespit ederek, başvurucunun olası cezasından yapılan bu indirimin uzun yargılamadan kaynaklanan zararı karşıladığını veya önemli ölçüde indirdiğini belirtmiş ve ceza davasında uzun yargılama nedeni ile başvurucunun önemli bir zarara uğramadığına karar vererek başvuruyu kabuledilemez bulmuştur. Buna karşın Pinto başvurusu sürecinin iç hukukta uzun sürdüğü gerekçesiyle Sözleşmenin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme içtihatlarında maddi / ekonomik bakımdan önemli zarar kriterinin incelendiği başvurulara yukarıda değinilmiştir. Ancak Mahkeme önüne gelen başvuruların tümü ekonomik içerikli olmamaktadır. Ekonomik içerikli başvuruların yanında başvurucunun ekonomik olmayan / manevi yönden önemli zarara uğrayıp uğramadığının tespit edilmesi gereken durumlar da söz konusu olabilmektedir. Bu bakımdan başvurucunun manevi olarak önemli bir zarara uğrayıp uğramadığının tartışıldığı kararlara da değinmek gerekmektedir.

B. Başvurucunun Manevi / Ekonomik Olmayan Bakımdan Önemli Zarara Uğramadığı Durumlar

Mahkemenin önüne her zaman önemli olmayan maddi tutarların söz konusu edildiği başvurular gelmemektedir. Başvuru konusu davaların bireysel ve ekonomik sonuçlarından başka, ulusal düzeyde bazı önemli etkileri de ortaya çıkabilmektedir.¹²⁵ Ekonomik yönü olmayan ve başvuru bakımından önemli bir zararın doğmadığı ancak ulusal düzeyde önemli etkileri olabilecek davalar, genel olarak anayasa şikâyeti (*constitutional complaint*) müessesesi ile ilgili olarak Mahkeme önüne gelmektedir.

Ulusal düzeyde önemli etkileri olabilecek dava konusunun ilk defa değerlendirildiği benzer nitelikteki *Holub* ve *Bratři Zátkové, a.s.*¹²⁶

¹²⁵ Bu tür davalara örnek olarak, bkz, *Holub v. the Czech Republic*, no. 24880/05, 14 December 2010, *Bratři Zátkové, a.s., v. the Czech Republic* (dec.), no. 20862/06, 8 February 2011; *Matoušek v. the Czech Republic* (dec.), no. 9965/08, 29 March 2011; *Čavajda v. the Czech Republic* (dec.), no. 17696/07, 29 March 2011.

¹²⁶ *Holub v. the Czech Republic*, no. 24880/05, 14 December 2010; *Bratři Zátkové, a.s., v. the Czech Republic* (dec.), no. 20862/06, 8 February 2011. Ayrıca bkz, European Court of

davalarında başvurucular, anayasa şikâyeti yargılamasında ilk derece mahkemesi ve Yüksek Mahkeme tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüşün, başvurucuya sunulmaması nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal ettiği gerekçesiyle konuyu AİHM'e taşımışlardır. *Holub* davasında Mahkeme, ilk derece ve Yüksek Mahkeme yargılamalarına ilişkin iddiaları, açıkça temelden yoksun (*manifestly ill-founded*) oldukları gerekçesiyle reddetmiştir. Mahkeme kararında, görevinin olaylarla ilgili kendi görüşünü ulusal mahkemelerin değerlendirmesinin yerine ikame etmek olmadığını ancak, delillerin adil yargılanma ilkelerine uygun olarak değerlendirilip değerlendirilmediğinin kendisi tarafından saptanabileceğini ifade etmiştir.

Aslında söz konusu mesele, Çek Cumhuriyeti anayasa şikâyeti yargılamalarının önemli bir sorunu olup, AİHM konuya ilişkin daha önceki kararlarında adil yargılanma hakkının ihlal edildiği değerlendirilmesinde bulunmuştur.

Bununla birlikte Mahkeme, *Holub* ve *Bratři Zátkové* davalarında başvurucuların önemli bir zarara uğramadığı kanaatine varmıştır. Mahkeme ekonomik yönü olmayan istisnai nitelikteki bu başvurularda, Anayasa Mahkemesine sunulan görüşün başvurucuya sunulmamasında başvurucunun herhangi bir yararının olmayacağını, başvurucunun cevaplayamadığı ulusal mahkeme lahiyelerinin öncekilerden farklı olmadığını bildiğini ve Anayasa Mahkemesinin yargılamasına etki edebilecek yeni bir argüman ileri sürülmediğini gözlemlemiştir. AİHM özellikle başvurucuların Anayasa Mahkemesi önündeki yargılama sürecine katılma hakkı bakımından önemli zarara uğramadığına vurgu yaparak uyuşmazlığın ekonomik yönü olmadığını belirtmiştir.¹²⁷

Holub ve *Bratři Zátkové* davalarında Mahkeme, ilkesel bir mesele olarak, yargısal süreçlere etkili katılma hakkının bir göstergesi olan mütalaanın başvurucuya bildirilmemesine (*non-communicated observations*) ilişkin uyuşmazlıkta kabuledilemezlik kararı vermiştir. Bu kararda iki unsur ön plana çıkmaktadır. Bu unsurlardan ilki, ilkesel meselenin hukuki özünün

Human Rights, *Press Release*, issued by the Registrar of the Court, no. 159, 23.02.2011, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc> (Erişim: 10.1.2013).

¹²⁷ H. B. Gemalmaz. (2012). AİHM Yargısında Yeni Dönem: Protokol No. 14'le Getirilen Yeni Kabuledilebilirlik Ölçütünün Uygulanmasına Eleştirel Bakış. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 31(1), s. 224-25.

AİHM'in önceki kararlarıyla açıklığa kavuşmuş olmasıdır. İkinci unsur ise davalı Devletin bu konuda ulusal hukukunda aldığı tedbirlerin Avrupa Konseyi Bakanları Komitesince yeterli görülmesidir.

Özünde *Holub ve Bratři Zátkové* davalarıyla benzer uyumsuzluğu içeren *Benet Praha* davasında¹²⁸ Mahkeme, savcının Anayasa Mahkemesi önündeki mütalaasının yeni unsurlar içermesinden hareketle kabuledilebilirlik kararı vermiştir. AİHM'in tespitine göre Anayasa Mahkemesi bu davada, savcının başvuru şirket tarafından cevaplanamayan lahiyasındaki argümanlara dayanarak bir karar vermiştir. AİHM'e göre başvuru, Anayasa Mahkemesi önündeki çekişmeli yargılama hakkının kullanımında önemli bir dezavantaja maruz bırakılmıştır.

Benet Praha kararı ile Mahkeme, ilkesel meselelerde, ekonomik niteliği öne çıkan şikâyetlerden farklı olarak daha hassas olacağını işaretini vermektedir. Aynı uyumsuzluk bakımından verdiği kabuledilemezlik kararlarına rağmen, somut olayda dosyayı ayrıntılı olarak değerlendiren Mahkeme, iki dava arasındaki farkları tespit ederek Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru yolundaki çekişmeli yargılamanın önemine ve silahların eşitliği ilkelerine vurgu yapmıştır.

Mahkeme çekişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkesinin yanı sıra yerel mahkeme kararlarının kamuya açıklığı konusunu da *Jančev* kararında önemli zarar kavramı temelinde değerlendirmiştir. Davada ilk derece mahkemesinin kararının kamuya açıklanmaması ile ilgili yapılan başvuruda Mahkeme, başvuru kişinin önemli bir zarara uğramadığı kanaatine varmıştır.¹²⁹ Mahkeme başvuru kişinin 'mağdurluk statüsü'nün olmadığı gerekçesiyle önemli bir zarara uğramadığı kanaatine varmıştır.

Başvuru kişinin manevi / ekonomik olmayan bakımdan önemli zarara uğrayıp uğramadığının tartışıldığı bir diğer başvuruda, *Holub* kararındaki gerekçelere dayanarak, söz konusu zararın savcının mütalaasının gönderilmemiş olması nedeniyle ortaya çıkan 19 milyon Euro tutarındaki zararın başvuru kişileri tarafından ödenemeyecek olması konu edilmiştir. *Liga Portuguesa de Futebol Profissional* davasında Mahkeme risk altındaki insan hakları meselesi ile risk altındaki maddi tutar arasındaki ayrımı açıkça ortaya

¹²⁸ *Benet Praha, spol. s r.o., v. the Czech Republic*, no. 33908/04, 24 February 2011.

¹²⁹ *Jančev v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (dec.), no. 18716/09, 4 October 2011.

koymuştur (Davada söz konusu olan ulusal düzeydeki bir mukaveledir). Ulusal yargıdaki dava, Liga Portuguesa'nın sözleşmesindeki bir maddeyi iptal etmek istemesi ile ortaya çıkmıştır. Sözleşmede yer alan maddeye göre Liga Portuguesa, Portekiz otoritelerine 19 milyon Euro vergi ödemekle yükümlü kılınmaktadır. Yargılama esnasında Yüksek İdare Mahkemesinin görüşünün başvurucaya tebliğ edilmemesi üzerine başvuru konuyu ulusal hukuktaki yargılamanın Sözleşmenin 6. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle Strasbourg Mahkemesine taşımıştır.

Hükümet ise başvurunun 35 § 3 (b) maddesi gereğince kabuledilemez bulunmasını talep etmiştir. Mahkeme, 19 milyon Euro'nun 35 § 3 (b) maddesinde ifade edilen önemli bir zarar kapsamında değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir. Mahkemenin değerlendirmesine göre başvuruda esas tartışılması gereken mesele, Yüksek İdare Mahkemesinin görüşünün başvurucaya tebliğ edilmemesinin başvurucayunun önemli bir zarara uğramasına neden olup olmadığıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde savcılık görüşünün başvurucaya tebliğ edilmemesi, görüş yeni olgular içermediğinden Sözleşmenin 6. maddesine aykırılık teşkil etmemektedir. Mahkeme kararında, başvurucayunun savcılık görüşünün tebliğ edilmemesi gerekçesiyle zarara uğramadığını tespit etmiş ve başvuruyu reddetmiştir.¹³⁰

Bununla beraber aksi yöndeki bir kararında¹³¹ Mahkeme, tebliğ edilmeyen görüşlerin başvuruca firmanın haberdar olmadığı yeni bilgiler içerebileceğini tespit ederek yeni kriteri uygulamayı reddetmiş ve *Holub* kararından farklı olarak başvuruca firmanın önemli bir zarara uğramadığı sonucuna varmamıştır. Mahkeme aynı gerekçeleri *Benet Praha* kararında¹³² da kullanmıştır.

Diğer yandan AIHM'in, ulusal mahkemelerin verdiği kararların başvuruca açısından önemine dair verdiği *Luchaninova* ve *Živić* kararlarına da değinmek gerekmektedir. *Luchaninova* davasında başvuruca, hukuksuz (*unlawful*) ve adil olmayan biçimdeki (*unfair*) yargılama sonucunda, özellikle mesleki yaşamının olumsuz yönde etkilendiği iddiasını Mahkemeye taşımıştır. Ulusal yargılama neticesinde ceza almasının, başvurucayunun

¹³⁰ *Liga Portuguesa de Futebol Profissional v. Portugal* (dec), no. 49639/09, 3 April 2012.

¹³¹ *3A.CZ.s.r.o. v. the Czech Republic*, no. 21835/06, 10 February 2011.

¹³² *Bkz.*, *Supra*, s. 27.

işinden çıkarılması sonucunu doğurduğunu saptayan mahkeme, bu durumun başvuru bakımından önemli bir zarar teşkil ettiğini ifade ederek başvuruyu kabuledilemez bulmamıştır.¹³³ Benzer şekilde *Živić* kararında da Mahkeme, Belgrat Bölge Mahkemesinin eşit işe eşit ücret ile ilgili içtihatlarındaki uyumsuzluğu (*inconsistency*), başvuru bakımından önemli bir zarar uğradığının belirlenmesinde yeterli kabul etmiş ve Hükümetin başvuru bakımından önemli bir zarara uğramadığı yönündeki itirazını reddetmiştir.¹³⁴

Yukarıdaki örneklerde de görüleceği üzere Mahkeme ilke meselesi olan konulardaki başvuruları, başvuru bakımından önemli bir zarara uğramadığı gerekçesiyle reddetmemektedir. Ulusal bakımdan genellik arz eden konularda Mahkeme kişisel zarar değerlendirmesinin ötesinde bir tartıma gitmektedir. Mahkeme, gerek maddi gerekse manevi bakımdan önemli zararın söz konusu olmadığı başvurular hakkında kabuledilemezlik kararı verilebileceği gibi başvuru bakımından önemli bir zararın bulunmadığı durumlarda konunun genel önemi gereği başvuruyu kabuledilebilir bulabilmektedir.

VI. İnsan Haklarına Saygı Gereği Başvurunun Esastan İncelenmesi Gerekip Gerekmediği

14. Protokolle öngörülen yeni kabuledilebilirlik kriterinin uygulandığı başvurular arasında ekonomik yönü ağır basmayan veya ekonomik boyutu hiç olmayan uyuşmazlıklar da bulunmaktadır. Bu tür uyuşmazlıklarda önemli zarara uğramış olma ölçütü, hukuki meselenin Sözleşme sistemindeki ağırlığına ve kısmen de olsa mağdur üzerindeki etkilerine bakılarak değerlendirilmektedir.

Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesinde yer alan ikinci unsura göre, Sözleşme ve ek Protokolleri ile güvence altına alınan insan haklarına saygı ilkesi başvurunun esastan incelenmesini gerektirmekte ise, Mahkeme başvuruda önemli bir maddi zarar bulunmasa dahi başvuruyu incelemektedir. Maddede yer alan bu koruma fıkrasının / unsurunun (*safeguard clause*) amacı Mahkemeyi, başvuru herhangi bir önemli zarara uğramamış olsa da insan haklarına saygı ilkesini gereği önüne getirilen davayı esastan

¹³³ *Luchaninova v. Ukraine*, no. 16347/02, 9 June 2011, § 48-50.

¹³⁴ *Živić v. Serbia*, no. 37204/08, 13 September 2011.

incelemeye zorlamaktır.¹³⁵

Benzer bir hüküm, Sözleşmenin 37 § 1 maddesinde aynı fonksiyonu yerine getirecek şekilde yer almıştır. Sözleşme organları bu maddeyi sürekli olarak, 35 § 3 (b)'ye benzer şekilde davanın taraflarca çözüme kavuşturulmasına veya davanın düşürülmesi için başka bir sebebin varlığına bakmaksızın, kendilerini davaya devam etmeye zorlayan bir hüküm olarak yorumlamışlardır. Dolayısıyla bir davada, Sözleşmeye uygunluğu etkileyen genel nitelikte sorunlar bulunduğu takdirde, Mahkeme tarafından daha ileri düzeyde bir inceleme yapılması gerekli görülmektedir.¹³⁶

Mahkeme, Sözleşme bakımından devletlerin yükümlülüklerinin açıklığa kavuşturulması veya başvuruyla aynı durumda olan diğer kişileri etkileyen yapısal kusurları çözmesi için davalı Devletin teşvik edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu durum Mahkemeyi sıklıkla, davada ortaya çıkan genel sorunun giderilmiş veya giderilmekte olduğunu ve benzer hukuki meselelerin diğer davalarda Mahkeme tarafından çözüldüğünü teyit etmeye götürmüştür.¹³⁷

Örneğin Mahkeme, ulusal makamların usul kurallarını uygulamaları konusunda daha önce bir karar verme fırsatı bulmuş ve şikâyet sadece geçmişte kalan bir konuyla ilgili ise, insan haklarına saygı ilkesi, aynı şikâyetin daha ileri derecede incelenmesini gerektirmeyecektir.¹³⁸ *Ionescu ve Holub* davalarında bu durum açıklığa kavuşturulmuş ve Anayasa Mahkemesi önündeki yargılama sırasında başvurucuya karşı tarafın cevaplarının tebliğ edilmemiş olması, aynı konu daha önceki kararlarda ele alındığından, kabul edilemezlik kararı ile sonuçlanmıştır. Benzer biçimde Mahkeme *Korolev* kararında, esastan incelenmeyi gerektiren kamu düzenine ilişkin zorlayıcı bir sebep görmemiş, bu başvurudaki soruna benzer çok sayıda sorunu daha önce karara bağladığını; hem Mahkemenin hem de Bakanlar

¹³⁵ *Bkz., Explanatory Report.*

¹³⁶ *Research Report*, § 20; *Practical Guide on Admissibility Criteria*, s. 76; *Tyrer v. the United Kingdom*, no. 5856/72, Commission's report of 14 December 1976, *Series B 24*, § 2.

¹³⁷ *Bkz., Can v. Avusturya*, no. 9300/81, 30 Eylül 1985, Seri A no. 96, §15-18; *Léger v. Fransa* (striking out) [GC], no. 19324/02, 30 Mart 2009, § 51.

¹³⁸ Bu konuda özellikle *bkz., Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010; *Holub v. the Czech Republic* (dec.), no. 24880/05, 14 December 2010; *Milatová and Others v. the Czech Republic*, no. 61811/00, ECHR 2005-V; *Vokoun v. the Czech Republic*, no. 20728/05, 3 July 2008; *Mareš v. the Czech Republic*, no. 1414/03, 26 October 2006.

Komitesinin davalı ülkede ulusal mahkeme kararlarının icra edilmemesine ilişkin mevcut sistemik sorun hakkında görüşlerini açıkladığını ifade etmiştir.¹³⁹

İnsan haklarına saygı ilkesi gereği yapılan inceleme mantık itibariyle Sözleşmenin 39 § 1 maddesinde yer alan ‘*dostane çözüm*’ (*friendly settlement*) müessesesine benzemektedir. Sözleşme mekanizmasında öngörülmüş olan dostane çözüm yöntemi sonuçları itibariyle ‘*özel giderim*’ ve ‘*genel giderim*’ olmak üzere iki boyutlu olarak değerlendirilmektedir. Birinci giderim yöntemi başvurucuya taraf devletin belli bir miktar tazminat ödemesi, dava masraflarını karşılaması ve bazı hallerde de kişinin ulusal hukuktaki statüsünün ve pozisyonunun değiştirilmesi, ikinci giderim yöntemi ise taraf devletin iç hukukunda gerekli değişiklikler yapma yükümlülüğü altına girmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Buna göre, bir dostane çözümde insan haklarına saygının gereği ancak ‘*genel giderim*’ yoluyla sağlanabilir. Komisyon bu yaklaşımını *Gericke* davasında, “*Sözleşme tarafından tanınan insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasındaki yarar, ilgili kişinin bireysel yararının ötesine geçmektedir*” şeklinde ifade etmektedir.¹⁴⁰ Bu bakımdan dostane çözüm özelinde geliştirilen bu yaklaşımın yeni kabuledilebilirlik kriteri ile öngörülen ‘*insan haklarına saygı gereği*’ özelinde de aynen geçerli olduğunu söylemek mümkündür.¹⁴¹

Ulusal düzeyde başvurucu ile aynı durumda olan diğer kişileri de etkileyen yapısal sorunların var olduğu durumlarda Mahkemenin, sorunun davalı hükümet tarafından çözülmesinin gereğine vurgu yapan yaklaşımına yukarıda değinilmişti.¹⁴² Bu konu *Finger* davasında kapsamlı olarak ele alınmıştır.¹⁴³ Başvuruda ulusal hukuktaki yargılama süresinin uzunluğuna ve etkili giderim (*effective remedy*) mekanizmalarının bulunmamasına ilişkin sistemik bir problem bulunduğu ileri sürülmüştür. Mahkeme kararda, insan haklarına saygı gereği başvurunun esas bakımından incelenmesi gerekmekte

¹³⁹ *Practical Guide on Admissibility Criteria*, s. 76-77.

¹⁴⁰ *Gericke v. Germany*, no.2294/64, Yearbook VIII (1965), s. 314, *Aktaran*, Gemalmaz, s. 227.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² *Bkz, Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.

¹⁴³ *Finger v. Bulgaria*, no. 37346/05, 10 May 2011.

ise başvuruçunun önemli bir zarara uğrayıp uğramadığının tespitinin gerekmediğini vurgulamış ve sistemik probleme dikkat çekerek başvuruyu kabuledilemez bulmamıştır.¹⁴⁴

Mahkemenin, başvuru önemli bir zarara uğramamış olmasına rağmen davanın görülmesinin ortaya çıkaracağı genel etkiler sebebiyle davayı esas bakımından incelediği davaların birkaçından bahsetmekte konunun açıklığa kavuşturulması bakımından fayda bulunmaktadır.

Bunlardan ilki *Živić* davasıdır. Bu dava, bazı durumlarda önemli zarar prensibi çerçevesinde ‘önemli prensip meselesi testi’ (*important issue of principle test*)¹⁴⁵ ve insan haklarına saygı ilkesi gereğince başvurunun esastan incelenmesinin gerekli olduğu durumlar arasında önemli bir ayrımın gözetilmediğini göstermektedir.¹⁴⁶ Benzer şekilde *Nicoleta Gheorghe* davasında da Mahkeme başvuru açısından söz konusu ekonomik kayıp önemsiz miktarda olmasına rağmen (17 Euro), ulusal yargı uygulaması bakımından davada bir prensip kararının verilmesi gerektiğinden, masumiyet karinesi (*presumption of innocence*) ve silahların eşitliği (*equality of arms*) prensipleri ile ilgili¹⁴⁷ olan başvuruda yeni kabuledilebilirlik kriterini uygulamayı reddetmiştir.

Aynı konunun işlendiği *Juhas Đurić* davasında ise başvuru, ön ceza soruşturması sırasında polis tarafından atanan savunma avukatının ücretinin kendisine ödetirilmesinden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme bu konunun önemsiz olarak değerlendirilemeyeceğini, ulusal ceza sistemi ile ilgili olması nedeniyle başvurunun esas bakımından incelenmesi gerektiğine karar vermiş ve insan haklarına saygı ilkesi gereği davalı Devletin yeni kabuledilebilirlik kriterinin uygulanması yönündeki talebini reddetmiştir.¹⁴⁸ Gereçcede de; 14. Protokole dair açıklayıcı raporda ifade edildiği gibi, Mahkeme önüne getirilen başvuru, önemsiz nitelikte olsa da eğer ulusal hukukla ilgili önemli sorunları ilgilendirmekte ya da Sözleşmenin yorumunu etkilemekte ise, yeni kabuledilebilirlik kriteri bakımından davanın reddedilmemesinin güvence

¹⁴⁴ Ibid, § 72.

¹⁴⁵ Bu test Mahkeme tarafından ilk defa *Korelov* davasında uygulanmıştır. Bkz, *Korelov v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.

¹⁴⁶ *Živić v. Serbia*, no. 37204/08, 13 September 2011, § 40.

¹⁴⁷ *Nicoleta Gheorghe v. Romania*, no. 23470/05, 3 April 2012.

¹⁴⁸ *Juhas Đurić v. Serbia*, no. 48155/06, 10 April 2012.

altına alınması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁴⁹

Bununla beraber ulusal hukukta başvuru ile ilgili kanunlar değişmiş ya da dava konusu başvurudakine benzer sorunlar başka davalarda irdelenerek Mahkemece çözüme kavuşturulmuşsa, insan haklarına saygı prensibi gereği konunun esastan incelenmesi gerektiği ileri sürülememektedir.¹⁵⁰ Mahkeme, kendisi ve Bakanlar Komitesinin daha önce değindiği sistemik problem konularını da insan haklarına saygı prensibi açısından incelememektedir (yargı kararlarının icra edilmemesi¹⁵¹, yargılama uzunluğu¹⁵² gibi). Bu tür durumlarda Mahkeme öncelikli olarak geçmiş içtihatlarını hatırlatmakta ve uyuşmazlık konusu mevzuat değiştiğinde veya benzer konular kendisi tarafından çözüme kavuşturulduğunda, insan haklarına saygı koşulunun karşılandığına vurgu yapmaktadır. Mahkemeye göre Sözleşmenin amaçlarından biri, Sözleşmede yer alan prensiplerin ulusal hukuka aktarılması olup, önündeki mevcut olayda bu amaç gerçekleştiğinden ayrıca esasa ilişkin bir hüküm verilmesine gerek kalmamaktadır.¹⁵³

VII. Ulusal Yargı Yerlerince Davanın Gereğince İncelenip İncelenmediği

Son olarak Sözleşmenin 35 § 3 (b) maddesine eklenen yeni kabuledilebilirlik kriteri, ulusal mahkemeler tarafından gereklerine / usulüne uygun olarak değerlendirilmemiş olan davaların reddedilmesini engellemektedir. Fıkroda yer alan bu ikinci koruma cümlesi ile hem ulusal hem de Avrupa düzeyindeki tüm davalarda hukuksal inceleme ve değerlendirmenin gereğince yapılmasının temini amaçlanmaktadır.¹⁵⁴

Maddede yer alan ikinci koruma unsuru (*safeguard clause*) ile ulusal mahkemelerin, başvuruçunun şikâyeti ile ilgili davaya bakmaktan

¹⁴⁹ *Explanatory Report*, § 39.

¹⁵⁰ *Léger v. France* (striking out) [GC], no. 19324/02, 30 March 2009, § 51; *Rinck v. France* (dec.), no. 18774/09, 19 October 2011.

¹⁵¹ *Örneğin bkz., Vasilchenko v. Russia*, no. 34784/02, 23 September 2010; *Gaftoniuc v. Romania* (dec.), no. 30934/05, 22 February 2011; *Savu v. Romania* ((dec.), no. 29218/05, 11 October 2011; *Burov v. Moldova* (dec.), no. 38875/03, 14 June 2011; *Gururyan v. Armenia* (dec), no. 11456/05, 24 January 2012.

¹⁵² *Örneğin bkz., Kiouisi v. Greece* (dec.), no. 52036/09, 20 September 2011; *Havelka v. the Czech Republic* (dec.), no. 7332/10, 20 September 2011.

¹⁵³ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010, § 37-40.

¹⁵⁴ *Explanatory Report*, § 82.

kaçınamayacakları, bir başka ifadeyle ihkak-ı haktan imtina (*denial of justice*) edemeyecekleri hususu güvence altına almaktadır.¹⁵⁵ Fıkra ile başvurucuya ulusal mahkemeler önündeki savunmasını, en azından yargılama sürecinin bir aşamasında, çekişmeli yargılama (*adversarial proceedings*) prensiplerine uygun olarak dile getirme imkânı verilmelidir.¹⁵⁶

Maddede yer alan ikinci koruma unsuru aynı zamanda Sözleşmenin 13. maddesinde yer alan ikincillik ilkesinin (*subsidiary criteria*) bir yansıması niteliğindedir. İkincillik ilkesi ile esas itibarıyla söz konusu ihlalin öncelikli olarak ulusal düzeyde etkili bir biçimde giderilmesi ve etkilerinin ortadan kaldırılması ifade edilmektedir.¹⁵⁷

Eğer bir dava ulusal bir yargı yeri tarafından gereklerine uygun olarak görülmemişse, Mahkemenin bu başvuruyu önemsiz olduğu gerekçesiyle reddetmesi mümkün değildir. Mahkeme *Holub* kararında, ulusal mahkemeler tarafından gereği gibi incelenmiş olması gereken şeyin Strazburg Mahkemesi önündeki ‘başvuru’ (*Fransızca “la requête”*) değil, daha genel anlamdaki ‘dava’ (*Fransızca “l’affaire”*) olduğunu açıklığa kavuşturmuştur.¹⁵⁸

Ulusal yargı yerlerince davanın gereğince incelenip incelenmediği konusu ilk defa ayrıntılı olarak *Dudek* davasında incelenmiştir. Diş doktoru olan başvurucu, kamusal sağlık sigortaları (zorunlu sağlık sigortası) çerçevesinde baktığı hastalar için yaptığı masraf ve ücretlerin bir kısmını tahsil edemediği gerekçesiyle, bağlı olduğu meslek örgütüne karşı beş dava açmıştır. Ulusal düzeyde açtığı davaların bazılarında haklı bazılarında ise haksız bulunan başvurucu, AİHM önünde sadece ulusal yargı makamları önünde görülen davaların çok uzun sürdüğü iddiası ile Sözleşmenin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesi ile etkili ulusal hukuk yollarına hakkı düzenleyen 13. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Hükümet, ulusal yargı makamları önünde görülen davaların gerçekten uzun sürdüğünü itiraf etmekle birlikte, bu davalarda uyuşmazlığa konu meblağlar küçük olduğu için başvurucu bakımından fazla bir önemi haiz

¹⁵⁵ *Bkz., Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010 ve *Gaftoniuc v. Romania* (dec.), no. 30934/05, 22 February 2011.

¹⁵⁶ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010; *Ştefănescu v. Romania* (dec.), no. 11774/04, 12 April 2011.

¹⁵⁷ *Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.

¹⁵⁸ *Practical Guide on Admissibility Criteria*, § 388.

olmadığı şeklinde savunmada bulunmuştur. Ulusal yargıda görülen beş davanın yaklaşık 97, 71, 208, 213 ve 312 Euro'luk alacaklardan ibaret olduğunu ifade eden Hükümet, yeni kabuledilebilirlik ölçütü bakımından iddianın kabuledilemez olduğunu ileri sürmüştür. Ancak AİHM şikâyetin ulusal yargı makamları önünde usulüne uygun olarak gereğince ele alınmış olup olmadığı konusunun incelenmesine gerek duyarak yeni kabuledilebilirlik ölçütünü uygulamayı reddetmiştir.¹⁵⁹ Mahkeme ayrıca başvurunun Sözleşmenin 6. maddesi bakımından açıkça temelden yoksun olmadığını (*manifestly ill-founded*) saptadıktan sonra başvuru hakkının kötüye kullanılması bakımından da konuyu değerlendirmiştir.

Başvurucunun maddi açıdan önemli bir zarar uğramadığını tespit eden Mahkeme, başvuruyu ayrıca başvuru hakkının kötüye kullanılması bakımından da değerlendirmiştir.¹⁶⁰ *Bock* kararına atıfla Mahkeme, başvurunun ulusal yargılamalardaki önemsiz zararların, yoğun iş yükü problemi olan bir uluslar arası bir mahkemeye başvurmayı haklı kılmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur. Mahkeme, yeni kabuledilebilirlik kriterinin esas amacının, önemsiz davalardan ziyade hukuki esası açıklığa kavuşmamış ve gerek Sözleşme gerekse Avrupa Kamu Düzeni açısından önemli olabilecek davalara ağırlık verilmesi olduğunu, 19 Şubat 2010 tarihinde Interlaken'de yapılan Avrupa Konseyi toplantısında '*De minimis non curat praetor*' ilkesinin¹⁶¹ benimsendiğini vurguladıktan sonra, önündeki iş yükü ve görülmekte olan önemli davalar karşısında somut olayda başvurunun bireysel başvuru hakkını kötüye kullandığı sonucuna varmıştır. Mahkemeye göre, davaya konu edilen tutarlar, dış hekimi olan başvurunun mali durumunu olumsuz şekilde etkilememektedir ve başvurunun bunların ödenmesi konusundaki ısrarının, sübjektif olarak meseleyi bağlı olduğu meslek örgütüne karşı bir ilke sorunu olarak görmesinden kaynaklandığı kanaatine varmıştır.¹⁶²

Mahkeme söz konusu davada, davalı Devletin (Almanya) makul sürede yargılama hakkının ihlali halinde etkili bir giderim yolu sağlamadığını daha

¹⁵⁹ *Dudek v. Germany* (dec.), nos. 12977/09 vd., 23 November 2010, s. 2-7.

¹⁶⁰ *Bock* kararında Mahkeme, yaklaşık 8 Euro'luk alacağı için adil yargılanmadığı iddiasını dile getiren başvurunun bireysel başvuru hakkını kötüye kullandığı değerlendirilmesini yaptığını yinelemiştir. *Bock v. Germany* (dec.), no. 22051/07, 19 January 2010.

¹⁶¹ *Bkz., Interlaken Conference.*

¹⁶² *Dudek v. Germany* (dec.), nos. 12977/09 vd., 23 November 2010, s. 8.

önceki kararlarında hükme bağlamış olduğundan mevcut davada yeni kabuledilebilirlik kriterini uygulamamış ve başvuruyu ulusal düzlemde ele alınıp alınmadığı ve hukuki esasının Sözleşmesel anlamda kayda değer bir problem teşkil edip etmediğini tartışmıştır. Mahkeme, ulusal düzeyde başvurucu tarafından açılan beş davadan birinin başvurucu lehine sonuçlanmasını da şikâyetin özünün ulusal yargı makamları tarafından dikkatli şekilde ele alındığının bir göstergesi olarak kabul etmiştir.

Mahkeme ayrıca somut olayda başvurucunun tutumunun da ulusal düzeyde yargılamaların uzamasında önemli rol oynadığını saptamıştır. Özellikle ulusal hukuktaki uyuşmazlıklara konu olan düşük meblağlarla kendi önünde talep edilen yüksek manevi tazminatlar arasındaki fahiş farka dikkat çeken Mahkeme, yargılama sürelerinin makul düzeye indirilmesi ve buna ilişkin düzenlemelerin yapılması bakımından davalı Devletin spesifik yükümlülüklerine vurguda bulunmuştur. Bu açıdan bakıldığında, ortada hukuki esası belirsiz bir sorun bulunmamaktadır ve dolayısıyla yeni kabuledilebilirlik ölçütünün uygulanabilmesi için aranan koşullardan olan uyuşmazlığın esasının bir ulusal yargı yeri tarafından gereğince incelenmiş olması koşulu karşılanmıştır.

Uyuşmazlığın esasının bir ulusal yargı yeri tarafından gereğince incelenmiş olması koşulu Mahkeme tarafından *Holub ve Bratři Zátkové* davalarında da incelenmiştir.¹⁶³ Başvurucuların anayasa şikâyeti yargılamasında alt derece mahkemelerinin mütalaasına karşı ek layiha verememelerinden şikâyet ettiği davalarda AİHM, uyuşmazlığın en az iki ulusal mahkeme (ilk derece ve temyiz) tarafından ele alındığı ve ulusal mahkemelerin temyiz edilemeyen nihai kararının yeni kabuledilebilirlik ölçütünün uygulanmasına bir engel teşkil etmediği değerlendirmesinde bulunmuştur. Mahkeme, aksi durumda mevcut davadakine benzer önemsiz davaların önüne getirilebileceğine ve bu durumun da 14. Protokolle öngörülen yeni kabuledilebilirlik kriterinin amacıyla bağdaşmayacağını ifade etmiştir.¹⁶⁴

Uyuşmazlığın esasının bir ulusal yargı yeri tarafından gereğince incelenmiş olması koşulu, davalı Hükümetler tarafından sadece

¹⁶³ *Holub v. the Czech Republic* (dec.), no. 24880/05, 14 December 2010; *Bratři Zátkové, a.s., v. the Czech Republic* (dec.), no. 20862/06, 8 February 2011.

¹⁶⁴ Gemalmaz, s. 234.

kabuledilebilirlik aşamasındaki davalarda değil, esasa girilmiş davalarda da bir ilk itiraz olarak ileri sürülmektedir. Nitekim İtalya'nın kronik sorunu Pinto yargılamalarına ilişkin yeni şikâyetlerde davalı Hükümet, hem ulusal yargı organlarının başvuruculara verdiği tazminatı hem de şikâyetlerin ulusal yargıda ele alınmış olmasını ve böylelikle ortada kayda değer bir zarar olmadığını ilk itiraz olarak dile getirmiştir. AİHM ise, böylesine kronik sorunu yansıtan ve kendisinin önceki içtihatlarına çokça konu olan bir mevzuda sadece ulusal yargı kararlarına atıfla Sözleşmesel yükümlülüklerin yerine getirilmiş sayılmayacağına hükmetmiştir.¹⁶⁵ Aynı şekilde *Finger* ve *Flisar* davalarında da Mahkeme, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının ulusal düzeyde gereğince yargılama yapıp yapılmadığı değerlendirilmesinde yeterli olup olmadığını değerlendirmesini yapmış ve yukarıdakine paralel sonuçlara ulaşmıştır.¹⁶⁶

Başvurucunun Sözleşmenin 6. maddesi bağlamında idari bir suçtan dolayı kendisine verilen cezanın ulusal mahkeme tarafından yeterince gerekçelendirilmediğinden şikâyetçi olduğu *Fomin* davasında ise Mahkeme, başvuruyu davanın ulusal mahkeme tarafından dile getirilen şikâyetin esası bakımından usulüne uygun olarak gereğince görülüp görülmediği bakımından değerlendirerek yeni kabuledilebilirlik kriterini uygulamayı reddetmiş ve Sözleşmenin 6. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir.¹⁶⁷

Son olarak Mahkemenin, Sözleşmenin 6. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkı (*fair hearing*) bakımından usulüne uygun / gereğince yargılama kriterini (*duly*) katı olarak yorumlamadığını ifade etmek gerekmektedir.¹⁶⁸ Bununla beraber ulusal mahkemeler nezdinde usulüne uygun / gereğince yargılama kriteri ciddi nitelikte olmayan bir iddianın ulusal mahkeme önünde değerlendirilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir.

¹⁶⁵ *Gaglione and others v. Italy*, Judgment of 21 December 2010, § 17-18.

¹⁶⁶ *Finger v. Bulgaria*, no.37346/05,10 May 2011, § 76.

¹⁶⁷ *Fomin v. Moldova*, no. 36755/06, 11 October 2011.

¹⁶⁸ *Adrian Mihai Ionescu v. Romania* (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010 ve *Liga Portuguesa de Futebol Profissional v. Portugal* (dec), no. 49639/09, 3 April 2012.

SONUÇ

Avrupa Konseyine üye ülkelerin sayısındaki artışa paralel olarak yaşanan genişleme süreci, Mahkemeye yapılan başvuru sayısını da dramatik biçimde artırmıştır. Artan iş yükünün Sözleşmenin koruma sistemi üzerinde olumsuz etkileri olduğu açık bir şekilde görülebilmektedir. Mahkemenin insan haklarının korunmasındaki etkinliğini ve saygınlığını sürdürebilmesi, sistemin bu iş yükünü kaldırarak şekilde yeniden yapılandırılmasına bağlı olup 14. Protokolün amacı bu soruna bir çözüm bulmaktır.

Mahkemenin yüz yüze olduğu iş yükü probleminin altından kalkabilmek amacıyla hazırlanarak 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe giren 14 no.lu Protokolle başvuruçunun önemli bir zarar uğramış olması kriteri öngörülmüştür.

Mahkeme Sözleşmenin 35. maddesine göre yapılan bireysel başvuruları, başvuruçunun önemli bir zarara uğramadığı kanaatine vardığı takdirde, Sözleşme ve Protokollerinde tanımlanan insan haklarına saygı ilkesi başvurunun esastan incelenmesini gerektirmedikçe, kabul edilemez ilan edebilecektir. Ancak yerel bir Mahkeme tarafından detaylı bir şekilde incelenmemiş hiçbir başvurunun bu gerekçe ile reddedilemeyeceği de Protokolde hükme bağlanmıştır. Bu hükümlerle Mahkemenin önemsiz başvuruları eleme kapasitesi önemli ölçüde artırılmıştır.

14. Protokolün yürürlüğe girmesinden bu yana AİHM Daireleri tarafından 51 adet başvuruda yeni kabuledilebilirlik kriteri ile ilgili değerlendirmede bulunulmuştur. Mahkeme davalı hükümetlerin başvuruçuların önemli bir zarara uğramadıklarına dair itirazlarını bazı davalarda kabul ederken bazı davalarda da reddetmiştir. Mahkemenin yeni kabuledilebilirlik kriterini uyguladığı başvuruların Sözleşmenin adil yargılanma hakkının düzenlendiği 6, etkili başvuru hakkının düzenlendiği 13 ve mülkiyet hakkının düzenlendiği 1 no.lu ek Protokolün 1. maddesiyle ilgili olduğu görülmektedir.

Yeni kabuledilebilirlik kriterinin bireysel başvuru hakkını kısmen de olsa daralttığı bir gerçektir. Ne var ki madde metni bu daralmayı asgariye indirecek şekilde formüle edilmeye çalışılmıştır. Hükümün formüle edilmesinde iki eğilimin etkisi gözlemlenmektedir. Maddede öncelikli olarak Mahkemenin önemsiz başvurularla zaman kaybetmemesi ve zamanını insan

hakları alanındaki önemli ilkesel kararların alınmasına yoğunlaştırması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa Konseyine üye ülkelerde yaşayan tüm bireylerin Sözleşmede düzenlenen haklarının ihlal edildiğine ilişkin her türlü şikâyetlerini Mahkeme önüne getirme olanağının olumsuz etkilenmemesine de özen gösterilmeye çalışılmıştır. Bu iki farklı yaklaşım tüm hazırlık çalışmaları boyunca yoğun şekilde tartışılmış ve uzlaşmacı bir metin ortaya çıkmıştır.

14. Protokolün 35 § 3 (b) maddesine eklenen yeni kabul edilebilirlik kriterinin amacı, esastan yoksun olan başvuruların (*unmeritorious cases*) hızlı bir şekilde eritilmesi ve böylece Mahkemenin asıl görevi olan Avrupa çapında insan haklarının korunmasına yoğunlaşmasının sağlanmasıdır. Yeni kriter Yüksek Sözleşmeciler Tarafından açık bir şekilde esas üzerinde değerlendirme yapmayı gerektiren davalara Mahkemenin daha çok zaman ayırmasını istemelerinin bir yansımasıdır.

Önemli zarar kriteri, Mahkemenin hareket alanını genişleten ve içtihadına esneklik sağlayan bir yapıda bulunmakla beraber, Sözleşmede yer alan birçok kabuledilebilirlik kriteri gibi yoruma açık bir özelliğe sahiptir. Sözleşmede yer alan diğer birçok terim gibi önemli zarar kriteri de ancak Mahkeme içtihadındaki aşamalı değişim vasıtasıyla ortaya konan objektif kriterler çerçevesinde yorumlanabilecektir.

14. Protokol ile Mahkemenin insan haklarının korunmasındaki rolü bakımından, anayasal / yapısal adalet yaklaşımına (*constitutional justice approach*) paralel bazı düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. 14. Protokol ile öngörülen yeni kriter bireysel başvuru mekanizmasının objektif etkisini ön plana çıkarır niteliktedir.¹⁶⁹

AİHM'nin esas işlevinin ne olması gerektiği yönündeki alternatif yaklaşımların ilerleyen zamanlarda da yoğun olarak tartışılmaya devam edeceği öngörülebilir. Protokolle getirilen yeni kriterin Mahkemenin işlevi bakımından esaslı davaların incelenmesine olanak sağladığı bir gerçek olmakla beraber kriterin uygulamaya dair bazı güçlükler getirdiği de açıktır. Ancak bu güçlükler zaman içinde Mahkemenin içtihatları vasıtasıyla açıklığa kavuşturulabilecektir.

¹⁶⁹ Objektif etki için *bkz., supra* s. 14.

Tablo-1
Mahkeme Tarafından Yeni Kabul Edilebilirlik Kriterinin Uygulandığı
Başvurular¹⁷⁰

Başvuru	Bölüm	Karar Tarihi	Konu
36659/04 <i>Ionescu v. Romania</i>	III	1/06/2010	Mahkemeye erişim (madde 6) [35 § 3 (b) maddesi altında incelenen ilk davadır.]
25551/05 <i>Korolev v. Russia</i>	I	01/07/2010	Mahkeme kararlarının icra edilmemesi (madde 6 ve 1 no.lu Protokol madde 1)
34784/02 <i>Vasilchenko v. Russia</i>	I	23/09/2010	Mahkeme kararının geç icrası (madde 6 ve 1 no.lu Protokol madde 1)
18774/09 <i>Rinck v. France</i>	V	19/10/2010	Silahların eşitliği (madde 6 § 1)
24880/05 <i>Holub v. the Czech Republic</i>	V	14/12/2010	Silahların eşitliği (madde 6 § 1)
20862/06 <i>Bratři zátkové v. the Czech Republic</i>	V	08/02/2011	Silahların eşitliği (madde 6 § 1)
30934/05 <i>Gaftoniuc v. Romania</i>	III	22/02/2011	Mahkeme masraflarının geç ödenmesi (madde 6 ve 1 no.lu Protokol madde 1) – §§ 27-40
9965/08 <i>Matoušek v. the Czech Republic</i>	V	29/03/2011	Silahların eşitliği (madde 6 § 1)
17696/07 <i>Čavajda v. the Czech Republic</i>	V	29/03/2011	Silahların eşitliği (madde 6 § 1)
11774/04 <i>Ștefănescu v. Romania</i>	III	12/04/2011	Hükmedilen tazminatın adilliği (madde 6 ve 13) – §§ 34-47
51838/07 <i>Fedotov v. Moldova</i>	III	24/05/2011	Mahkeme kararlarının icra edilmemesi (madde 6 ve 1 no.lu Protokol madde 1)
38875/03 <i>Burov v. Moldova</i>	III	14/06/2011	Mahkeme kararlarının icra edilmemesi (madde 6 ve 1 no.lu Protokol madde 1) – §§ 22-38
35365/05	I	30/08/2011	Ulusal mahkemenin başvurusunun

¹⁷⁰ Tablo “The New Admissibility Criterion Under Article 35§3 (b) of the Convention: Case-Law Principles Two Years On.” raporundan faydalanılarak hazırlanmıştır, bkz, *supra* note 39.

<i>Ladygin v. Russia</i>			esasa ilişkin iddialarını incelememesi (madde 6) [35 § 3 (b) maddesinde yer alan üçüncü unsurun açıklandığı karar]
52036/09 <i>Kioui v. Greece</i>	I	20/09/2011	Yargılamanın uzunluğu (madde 6 § 1)
7332/10 <i>Havelka (II) v. the Czech Republic</i>	V	20/09/2011	Yargılamanın uzunluğu (madde 6 § 1)
18716/09 <i>Jancev v. the former Yugoslav Republic of Macedonia</i>	I	04/10/2011	Yargı kararlarının kamuya açıklanmaması (madde 6 § 1)
29218/05 <i>Savu v. Romania</i>	III	11/10/2011	Mahkeme kararlarının icra edilmemesi (madde 6, 13 ve 1 no.lu Protokol madde 1)
65421/10 <i>Fernandez v. France</i>	V	17/1/2012	Mahkemeye ulaşım hakkı (madde 6)
11456/05 <i>Gururyan v. Armenia</i>	III	24/1/2012	Kesin hükmün icra edilmemesi (madde 6 ve 1 no.lu Protokol 1. madde) – §§ 59 -63
38908/08 <i>Munier v. France</i>	V	14/2/2012	Para cezası ile ilgili mahkemeye ulaşım hakkı (madde 6 § 1 ve 13) – § 17
23563/07 <i>Gagliano Giorgi v. Italy</i>	II	14/2/2012	Pinto başvurusunda ceza yargılamasının uzunluğu (madde 6 § 1) – § 54-66 [Yeni kabuledilebilirlik kriterinin ceza yargılamasında uygulandığı ilk dava]
48228/08 <i>Šumbera v. the Czech Republic</i>	V	21/2/2012	Silahların eşitliği (madde 6 § 1)
45175/04 <i>Shefer v. Russia</i>	I	13/3/2012	34 Euro tutarındaki mahkeme kararının icra edilmemesi– § 27
49275/08 <i>Bazelyuk v. Ukraine</i>	V	27/3/2012	Yüksek Mahkemenin başvuru iptal başvurusu yapması konusunda bilgilendirmemesi (madde 6 § 1) [445 Euro tutarında maddi olmayan zararlarla ilgilidir]

49639/09 <i>Liga Portuguesa de Futebol Profissional v. Portugal</i>	II	3/4/2012	Silahların eşitliği (madde 6 § 1)
8968/08 <i>Jirsák v. the Czech Republic</i>	V	12/4/2012	Anayasa Mahkemesi önünde çekişmeli yargılamanın olmaması (madde 6), tür <i>Holub</i> – §§ 89-90

Tablo-2
Mahkeme Tarafından Yeni Kabul Edilebilirlik Kriterinin Reddedildiği Başvurular

Başvuru	Bölüm	Karar Tarihi	Konu
12977/09 <i>Dudek (VIII) v. Germany</i>	V	23/11/2010	Ulusal mahkemelerse davanın gereği gibi görülmemesi [Hukuk yargılamasının uzunluğu]
45867/07 <i>Gaglione and Others v. Italy</i>	II	21/12/2010	Mahkeme kararının geç icra edilmesi (madde 6 ve 1 no.lu Protokol madde 1) – §§ 16-19
8851/07 <i>Sancho cruz and 14 other applications v. Portugal</i>	II	18/01/2011	Başvurucuya ödenmesi gereken tutatın geç ödenmesi (1 no.lu Protokol madde 1) – §§ 29-35
21835/06 <i>3A.CZ.S.R.O. v. the Czech Republic</i>	V	10/02/2011	Silahların eşitliği (madde6 § 1) – § 34
33908/04 <i>Benet Praha, Spol.S.R.O. v. the Czech Republic</i>	V	24/02/2011	Silahların eşitliği (madde6 § 1) – § 135
37346/05 <i>Finger v. Bulgaria</i>	IV	10/05/2011	Hukuk yargılamasının uzunluğu ve etkili giderimin olmaması (madde 6 ve 13) – §§ 67-77 [Mahkeme önemli zarar tespit edememiş ve koruma maddede yer alan unsurlarını uygulamamıştır]
48155/06 <i>Juhas Durić v. Serbia</i>	II	07/06/2011	Mahkemeye erişim (madde 6 § 1) – §§ 50-58
16347/02 <i>Luchaninova v. Ukraine</i>	V	09/06/2011	Yargılamanın adilliği ve iki dereceli yargılamanın olmaması (madde 6 § 1, 6 § 3, 13) – §§ 46-50

Başvuru	Bölüm	Karar Tarihi	Konu
24360/04 <i>Giuran v. Romania</i>	III	21/06/2011	Yargılamanın adilliği ve mülkiyet hakkı (madde 6 § 1 ve 1 no.lu Protokol madde 1) – §§ 17-25 [Yeni bir değerlendirmenin uygulandığı ilk dava: ‘duygusal bakımdan önem’ ve ‘prensip sorunu’]
30666/08 <i>Van Velden v. the Netherlands</i>	III	19/07/2011	Tutuklu bulunan kişinin kalan tutukluluk süresinin hukuksuzluğu (madde 5 § 4) – §§ 33-39
37204/08 <i>Živić v. Serbia</i>	II	13/09/2011	Yargılamanın adilliği [içtihat tutarsızlığı] (madde 6 § 1) – §§ 36-42
3127/09 <i>Flisar v. Slovenia</i>	V	29/09/2011	Açık duruşmanın olmaması (madde 6 § 1) – § 28
36755/06 <i>Fomin v. Moldova</i>	III	11/10/2011	Esas ile ilgili olarak yeni kriterin uygulanması için yeterli nedenin bulunmaması (madde 6 § 1), adil yargılama hakkının ihlali nedeniyle gereğince görülmemiş dava başvurusu – § 20
13175/03 <i>Giusti v. Italy</i>	II	18/10/2011	Yargılamanın uzunluğu (madde 6 § 1) – §§ 22-36 [Maddede yer alan koruma unsurlarının asgari ağırlık eşliğinin tespitinde kullanılması (§ 34)]
23470/05 <i>Nicoleta Gheorghe v. Romania</i>	III	3/4/2012	Yargılamanın adil olmaması (madde 6) – § 24 [İnsan haklarına saygı ilkesi gereği ulusal yargıya rehberlik etme amacıyla davaya bakılması]
34383/02 <i>De Ieso v. Italy</i>	II	24/04/2012	Hukuk yargılamasının uzunluğu (madde 6 § 1) – § 36

KAYNAKÇA

Action Plan adopted by the High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights, *Interlaken*, 19 February 2010.

Bates, Ed. (2010). *The Evolution of the European Convention on Human Rights from its Inception to the Creation of a Permanent Court of Human Rights*. UK: Oxford University Press.

Bernhardt, Rudolf. (2009). Discussion Following the Presentation by Rudolf Bernhardt. Rüdiger Wolfrum ve Ulrike Deutsch (Ed.). *The European*

Court of Human Rights Overwhelmed by Applications: Problems and Possible Solutions (s. 37-50). Heidelberg: Springer, s. 37-50.

Caflich, Lucius. (2006). The Reform of the European Court of Human Rights: Protocol No. 14 and Beyond. *Human Rights Law Review*, 6(2), s. 403-415.

Committee of Ministers, *Report of the Evaluation Group to the Committee of Ministers on the European Court of Human Rights*, EG Court(2001)1, Council of Europe, 27 September 2001, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=226195&Lang=fr> (Erişim: 18.01.2012).

Council of Europe, *Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Amending the Control System of the Convention*, Council of Europe Treaty Series (CETS) No. 194, 13 May 2004.

Council of Europe, *Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Amending the Control System of the Convention*, Explanatory Report CETS no. 194, Council of Europe, 2009.

Council of Europe, “High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights”, *Presented at the Organised Within The Framework of the Turkish Chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe*, Izmir, 2011.

Council of Europe, “High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights Brighton Declaration”, *Council of Europe*, 2012, <http://hub.coe.int/20120419-brighton-declaration>.

Council Europe / European Court of Human Rights, *Practical Guide on Admissibility Criteria*, March 2011, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/B5358231-79EF-4767-975F-524E0DCF2FBA/0/ENG_Guide_pratique.pdf (Erişim: 15.12.2012).

Çağiran, Mehmet Emin. (2007). 14 no.lu Protokol Çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Denetim Sisteminde İyileştirme Çalışmaları. *SÜİİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(5), s. 1-29.

- Çoban, Ali Rıza. (2005). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Koruma Mekanizmasında Reform: 14. Protokol Mahkemenin İş Yükü Derdine Deva Olur Mu?. *AÜHFD*, 54(2), s. 319-45.
- Dembour, B. Marie. ‘ Finishing Off’ Cases: The Radical Solution to the Problem of the Expanding ECtHR Caseload, *European Human Rights Law Review*, 5, s. 604-623.
- Dijk, Pieter Van, J. H. Van Hoof Godefridus ve A. W Heringa (Ed.). (2006). *Theory and Practice of the European Convention of Human Rights*, (4. bs.). UK: Intersentia.
- Evenson, Elizabeth M. (2001). Reforms Ahead: Enlargement of the Council of Europe and the Future of the Strasbourg System. *Human Rights Law Review*, 1(2), s. 219-42.
- European Court of Human Rights, *Press Release*, issued by the Registrar of the Court, no. 159, 23.02.2011, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc> (Erişim: 10.1.2013).
- European Court of Human Rights, *Press Release*, issued by Registrar of the Court, no. 863, 17.11.2011, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc> (Erişim: 10.1.2013).
- European Court of Human Rights, *Press Release*, issued by Registrar of the Court, ECHR 092 (2012), 06.03.2012, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc> (Erişim: 10.1.2013).
- European Court of Human Rights, *The New Admissibility Criterion Under Article 35 § 3 (b) of the Convention: Case-Law Principles Two Years On*, Research Report, Council of Europe / European Court of Human Rights, June 2012.
- European Court of Human Rights, *Compared Statics: 1/1-30/11/2012*, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/ED509815-5E4E-4EC5-8224-A92775B7FB72/0/CMS_30112012_EN.pdf (Erişim: 08.01.2013).
- Gemalmaz, H. B. (2012). AİHM Yargısında Yeni Dönem: Protokol No. 14’le Getirilen Yeni Kabul Edilebilirlik Ölçütünün Uygulanmasına Eleştirel Bakış. *Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 31(1), s. 209-42.

- Göztepe, Ece. (1998). *Anayasa Şikâyeti*. Ankara: AÜHF Yay. [no: 530].
- Greer, Steven. (2006). *The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects*. UK: Cambridge University Press.
- Helfer, Laurence R. (2008). Redesigning the European Court of Human Rights: Embeddedness as a Deep Structural Principle of the European Human Rights Regime. *European Journal of International Law*, 19(1), s. 125-159.
- Lemmens, Paul ve Wouter Vandenhole. (2005). *Protocol No. 14 and the Reform of the European Court of Human Rights*. UK: Intersentia.
- Pending Applications Allocated to a Judicial Formation, 30/11/2012, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/4E2DC596-E3B6-4057-AD19-657EB874F7AA/0/CHART_30112012.pdf (Erişim: 08.01.2013).
- Steering Committee for human Rights (CDDH), *Interim Report of the CDDH to the Committee of Ministers "Guaranteeing the Long-Term Effectiveness of the European Court of Human Rights"*, CM(2002)146, 18 October 2002.
- Steering Committee for Human Rights (CDDH), *Final Report Containing Proposals of The CDDH "Guaranteeing The Long-Term Effectiveness Of The European Court Of Human Rights"*, CM(2003)55, 8 April 2003.
- Tomuschat, Christian. (2009). The European Court of Human Rights Overwhelmed by Applications: Problems and Possible Solutions. Rüdiger Wolfrum ve Ulrike Deutsch (Ed.). *The European Court of Human Rights Overwhelmed by Applications: Problems and Possible Solutions*. Germany: Max-Planck Institut.

MAHKEME KARARLARI

- 3A.CZ s.r.o. v. the Czech Republic, no. 21835/06, 10 February 2011.
- Adrian Mihai Ionescu v. Romania (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010.
- Benet Praha, spol. s. r.o., v. the Czech Republic, no. 33908/04, 24 February 2011.

- Blečić v. Croatia* [GC], no. 59532/00, ECHR 2006-III
- Bock v. Almany*a (dec), no. 22051/07, 19 January 2010.
- Bratři Zátkové, a.s., v. the Czech Republic* (dec.), no. 20862/06, 8 February 2011.
- Burov v. Moldova* (dec.), no. 38875/03, 14 June 2011.
- Can v. Austria*, 30 September 1985, Series A no. 96.
- Čavajda v. the Czech Republic* (dec.), no. 17696/07, 29 March 2011.
- Debono v. Malta*, no. 34539/02, 7 February 2006.
- Dudek v. Germany* (dec.), nos. 12977/09 vd., 23 November 2010.
- Finger v. Bulgaria*, no. 37346/05, 10 May 2011
- Flisar v. Slovenia*, no. 3127/09, 19 September 2011.
- Fomin v. Moldova*, no. 36755/06, 11 October 2011.
- Gaftoniuc v. Romania* (dec.), no. 30934/05, 22 February 2011.
- Gagliano Giorgi v. Italy*, no. 23563/07, 14 February 2012.
- Gaglione and Others v. Italy*, nos. 45867/07 vd., 21 December 2010.
- Gericke v. Germany*, App. No.2294/64, Yearbook VIII (1965).
- Giuran v. Romania*, no. 24360/04, 21 June 2011.
- Giusti v. Italy*, no. 13175/03, 18 October 2011.
- Gururyan v. Armenia* (dec), no. 11456/05, 24 January 2012.
- Havelka v. the Czech Republic* (dec.), no. 7332/10, 20 September 2011.
- Holub v. the Czech Republic* (dec.), no. 24880/05, 14 December 2010.
- Jančev v. the former Yugoslav Republic of Macedoni*a (dec.), no. 18716/09, 4 October 2011.
- Juhas Đurić v. Serbia*, no. 48155/06, 10 April 2012.
- Kiouse v. Greece* (dec.), no. 52036/09, 20 September 2011

- Korolev v. Russia* (dec.), no. 25551/05, ECHR 2010.
- Ladygin v. Russia* (dec.), no. 35365/05, 30 August 2011.
- Léger v. France* (striking out) [GC], no. 19324/02, ECHR 2009
- Liga Portuguesa de Futebol Profissional v. Portugal* (dec), no. 49639/09, 3 April 2012.
- Luchaninova v. Ukraine*, no. 16347/02, 9 June 2011.
- Mamatkulov and Askarov v. Turkey*, nos. 46827/99 and 46951/99, 4 February 2005.
- Mareš v. the Czech Republic*, no. 1414/03, 26 October 2006.
- Matoušek v. the Czech Republic* (dec.), no. 9965/08, 29 March 2011.
- Micallef v. Malta* [GC], no. 17056/06, ECHR 2009.
- Miholapa v. Latvia*, no. 61655/00, 31 May 2007.
- Milatová and Others v. the Czech Republic*, no. 61811/00, ECHR 2005-V
- Nicoleta Gheorghe v. Romania*, no. 23470/05, 3 April 2012.
- O'Halloran and Francis v. the United Kingdom* [GC], nos. 15809/02 and 25624/02, ECHR 2007-VIII.
- Rinck v. France* (dec.), no. 18774/09, 19 October 2011.
- Sancho Cruz and 14 other "Agrarian Reform" cases v. Portugal*, nos. 8851/07 and others, 18 January 2011.
- Savu v. Romania* ((dec.), no. 29218/05, 11 October 2011.
- Shefer v. Russia* (dec.), no. 24880/05 14 December 2012.
- Soering v. the United Kingdom*, 7 July 1989, Series A no. 161.
- Șandru and Others v. Romania*, no. 22465/03, 8 December 2009.
- Ștefănescu v. Romania* (dec.), no. 11774/04, 12 April 2011.
- Tyrer v. the United Kingdom*, no. 5856/72, Commission's report of 14 December 1976, *Series B* 24.

Vasilchenko v. Russia, no. 34784/02, 23 September 2010.

Vokoun v. the Czech Republic, no. 20728/05, 3 July 2008

Walker v. the United Kingdom (dec.), no. 34979/97, ECHR 2000-I

Živić v. Serbia, no. 37204/08, 13 September 2011.

